

Informovanost obyvatel Luhačovic o náhradní rodinné péči

Hana Peňázová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana Peňázová**

Osobní číslo: **H11881**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Informovanost obyvatel Luhačovic o náhradní
rodinné péči**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti funkčnosti rodiny, náhradní rodinné péče a přípravy rodiny a dítěte na náhradní rodinnou péči.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ARCHER, Caroline. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

SCHOOLEROVÁ, Jayne E. Adopce - vztah založený na slibu. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

20. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 20. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.4.2014

..... Pevnářova' Hana

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odjírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 slouží nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce na téma Informovanost obyvatel Luhačovic o náhradní rodinné péči pojednává v teoretické části o náhradní rodinné péči v kontextu literatury a zákonů. Práce obsahuje přiblížení rodiny a rodičovství, základních funkcí rodiny a také funkčnost rodiny. Cílem je nahlédnout a přiblížit formy náhradní rodinné péče, kde práce podrobněji popisuje tyto formy. Rovněž se zde pojednává o zprostředkování těchto forem péče. Tato práce se dále zaměřuje na přípravu pěstounů a osvojitelů, ale také dětí. Nedílnou součástí je také vazba náhradních rodičů, očekávání rodičů a dětí přicházející do nové rodiny. V praktické části se bakalářská práce zabývá informovaností občanů obce s rozšířenou působností Luhačovic o formách náhradní rodinné péče. Výstupem výzkumu bakalářské práce jsou návrhy na zlepšení informovanosti o náhradní rodinné péči.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče – rodina – osvojení – svěřením do péče jiné osoby – pěstounská péče – pěstounská péče na přechodnou dobu – poručenství

ABSTRACT

The topic of the bachelor thesis is the awareness about the substitute family care of Luhačovice citizens in the context of a related literature and laws. The theoretical part includes information about the family, its function and also functionality, and parenthood. The aim is to show and describe types of the substitute family care. The theoretical part deals with mediation of the substitute family care, the preparation of foster and adoptive parents and children as well. The integral part is also the bond between the foster parents, their expectations, and the children who are becoming a part of a new family. The practical part will concern with inhabitants' knowledge municipality with extended competence Luhačovice about types of the substitute family care. The research outcome will bring some suggestions to improve the knowledge about the substitute family care.

Keywords: substitute family care – family – adoption – a child placed in the custody of another person – foster care – foster care temporarily – guardianship.

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Evě Šalenové, za pomoc, cenné rady a odborné vedení této bakalářské práce.

Rovněž děkuji sociálním pracovnícím Městského úřadu Luhačovice za užitečné připomínky a názory.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA A JEJÍ FUNGOVÁNÍ	12
1.1 RODIČOVSTVÍ.....	14
1.2 FUNKCE RODINY.....	15
1.3 PÁSMA FUNKČNOSTI RODINY.....	17
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	19
2.1 OSVOJENÍ.....	20
2.2 SVĚŘENÍ DO PÉČE JINÉ OSOBY.....	21
2.3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	22
2.3.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	24
2.4 PORUČENSTVÍ.....	25
3 DÍTĚ A NÁHRADNÍ RODINA	27
3.1 PŘÍPRAVA RODINY NA NÁHRADNÍ RODINNOU PÉČI.....	31
3.2 VAZBA MEZI DÍTĚTEM A NÁHRADNÍMI RODIČI.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	38
4.1 KLÍČOVÉ KONCEPTY.....	39
5 DESIGN VÝZKUMU	40
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	40
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	40
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	40
5.4 TECHNIKA SBĚRU DAT A METODY ANALÝZY DAT.....	41
6 ANALÝZA DAT	42
7 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	64
7.1 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	67
ZÁVĚR	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	73
SEZNAM GRAFŮ	74
SEZNAM PŘÍLOH	75

ÚVOD

Impulesem pro napsání této bakalářské práce byla praxe na sociálním odboru, konkrétně v agendě náhradní rodinné péče. Název bakalářské práce se týká právě náhradní rodinné péče v Luhačovicích a informovanosti jejich obyvatel. Vzhledem k dnešní medializaci náhradní rodinné péče, která informace zkresluje, a také díky potřebnosti této péče, je důležité zabývat se jí a mít o ní povědomí. Je prokázáno, že ústavní výchova má neblahý vliv na vývoj dítěte a čím je dítě menší a je v ústavní výchově déle, tím více to ovlivňuje jeho psychický vývoj. Ústavní zařízení také nemohou dětem věnovat stejnou péči a lásku, která mu může být poskytnuta v náhradní rodině. Dalším důležitou skutečností, která nás utvrzuje v důležitosti informovanosti o této péči je fakt, že náhradním rodičem se může stát i prarodič dítěte v případě, že se o dítě jeho rodiče přestali starat nebo se o něj starat nemohou. Institut náhradní rodinné péče je tedy velmi důležitým pilířem pro dnešní společnost, ve které jsou velmi často děti nechány na pospas jejich osudu.

V České republice se tématem náhradní rodinné péče zabývá především Zdeněk Matějček, dále také například Věduna Bubleová či Jana Nožířová.

Cílem bakalářské práce je popsat náhradní rodinnou péči a zjistit informovanost obyvatel obce Luhačovice s rozšířenou působností o náhradní rodinné péči, ve které je právě tato agenda poskytována. Rovněž je cílem zjistit, zda a jakým způsobem by chtěli být obyvatelé informováni o náhradní rodinné péči. A v neposlední řadě také zjistit, zda mají alespoň základní informace o této problematice.

V teoretické části je tato práce dělena na tři kapitoly. V první kapitole se věnuje rodině, fungování rodiny a přibližuje také její funkce a pásma funkčnosti rodiny. Jakmile rodina neplní všechny funkce, je riskantní, aby v ní dítě i nadále vyrůstalo. Důležitá je zde také charakteristika rodičovství, proč lidé touží být rodiči a co tato role v životě jedince obnáší.

Druhá kapitola se zabývá náhradní rodinnou péčí a jednotlivými formami, které se do náhradní rodinné péče řadí. Mezi tyto formy se řadí osvojení, pěstounství, pěstounská péče na přechodnou dobu, svěření do péče jiné osoby a poručenství.

Třetí kapitola se věnuje náhradní rodině a dítěti, které do náhradní rodiny přichází. Dále se tato kapitola zabývá vazbou mezi dítětem a náhradními rodiči. Důležitá je zde také

podkapitola zabývající se přípravou rodiny na tak významný krok v jejich životě, kterým je právě přijetí dítě do své rodiny.

Praktická část je věnována výzkumným problémům, otázkám a cílům. Zabývá se také výzkumným souborem, kterým jsou obyvatelé Luhačovic, jakožto obce s rozšířenou působností, a jejich informovaností o náhradní rodinné péči. Poté je zde analýza dat, které byly sesbírány pomocí nestandardizovaného anonymního dotazníku. Konec práce je věnován shrnutí výsledků výzkumu a doporučením, které mohou zlepšit informovanost obyvatel a přispět tak k lepšímu pochopení celé problematiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A JEJÍ FUNGOVÁNÍ

V první kapitole se zabýváme rodinou, fungováním rodiny a rodičovstvím. Rovněž se zde zmíníme o funkcích rodiny a pásmech funkčnosti rodiny.

„Nejvýznamnějším prostředím, které ovlivňuje rozvoj všech psychických vlastností dítěte, je rodina.“ (Matějček et al., 1999, s. 107)

Dle Colorosové (2008, s. 148) je rodina mikrosystém. V tomto mikrosystému členové na sebe navzájem působí, ale také působí na systém jako celek. Rovněž také popisuje rodinu jako malou skupinu lidí, kde jsou si lidé věrní, pečují o sebe, mají stejné zvyky a jazyk a hranice této skupiny jsou pevné, ale flexibilní.

Naopak ve velkém sociologickém slovníku lze nalézt tuto definici rodiny: „rodina je nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace, potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“ (cit. podle Havlík a Kořa, 2002, s. 67)

Kraus a Poláčková (2001, s. 78) se přiklání k tomu, že za rodinu je považována skupina nejméně tří osob, které mezi sebou mají rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby.

Dnes se již nepřikláníme k definicím, že rodina vzniká sňatkem či narozením vlastních dětí, tyto definice jsou příliš úzké. Dnes již hovoříme spíše než o rodině, tak o rodinném soužití lidí, kdy je mezi nimi podstatná citová vazba. (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 13)

Za důležité považujeme zmínit také pojem biologická rodina. Pod pojmem biologická rodina je myšlena taková rodina, kde je alespoň jeden z rodičů biologickým rodičem dítěte (Matoušek a Pazlarová, s. 46).

Ještě menší jednotkou, než je biologická rodina, je rodina nukleární. Mluvíme-li o nukleární rodině, jedná se o rodiče a děti. Naopak širší rodina nezahrnuje již jen rodiče a děti, ale také prarodiče a jiné příbuzné. (Havlík a Kořa, s. 67)

V rodině člověk prožívá všechny etapy jeho života, formuje se jeho osobnost. Nejdříve jedinec vyrůstá v orientační rodině, kde je objektem výchovy. Se členy orientační rodiny zůstává jedinec během života v kontaktu. Poté jedinci zakládají reprodukční rodinu, ve které se stávají sami rodiči. (Havlík a Kořa, 2002, s. 67)

U dětí, které nemají příznivé podmínky pro vývoj v rodině, je velmi pravděpodobné, že se u nich v dospělosti projeví sociální selhání a budou mít problémy se sociálním fungováním. Existují dva druhy nepříznivého chování k dětem v rodinách – zanedbávání potřeb dítěte a ubližování dítěti. Důsledkem toho, že dětem rodiče nenaplňovali základní životní potřeby, se u těchto dětí může projevit tzv. deprivace syndrom. (Matoušek a Pazlarová, s. 18)

Dle Plhákové (2003, s. 345) rodiče, kteří se projevují problematickým chováním, byli v dětství většinou také týraní nebo zneužívání, dochází u nich k přenášení takovéto rodičovské péče.

Dle Gaudina a Polanskeho (1996 cit. podle Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 49) existují zanedbávající rodiny, které mají problémy se zvládnutím chodu domácnosti, chybí zde rodinná autorita, vykazují více zdravotních problémů, mají problémy s řešením konfliktů, chybí u nich soudržnost, nebo je velmi malá, a v neposlední řadě se u nich vyskytují obtíže s vyjadřováním svých pocitů.

Ze studií dětí, které vyrůstaly v zařízeních mimo svou biologickou rodinu nebo ve svých vlastních rodinách, které neplnily své funkce, je odvozeno několik potřeb, které musí být uspokojeny, aby vyrostly z dětí zdraví jedinci. Důležitá je zde potřeba stimulace, smysluplného světa, potřeba životní jistoty, pozitivní identity a potřeba otevřené budoucnosti. U potřeby stimulace se jedná o dostatek a množství kvalitních podnětů pro vývoj zdravé osobnosti. Potřeba smysluplného života spočívá v podnětech, které umožňují se dětem učit, poznávat svět i osvojovat si společenské chování. Potřeba životní jistoty poskytuje dítěti zbavit se úzkosti, zažít pocit bezpečí. Tato potřeba je uspokojována v mezilidských vztazích založených na citu. U potřeby pozitivní identity je potřeba přijmout sama sebe, získat sebevědomí a sebeúctu. Potřeba otevřené budoucnosti spočívá v nalezení životní perspektivy. Výsledkem neuspokojení těchto potřeb je psychická deprivace. (Matějček et al., 1999, s. 56)

Pro děti je důležité, aby vyrůstaly v co možná nejvíce harmonické rodině, která plní své funkce. V rodině se dítě musí cítit bezpečně, musí mu být poskytována láska. V případě, že se toto dítě nedostává, nastávají komplikace. V další podkapitole se budeme zabývat rodičovstvím, které je s rodinou těsně spjato.

1.1 Rodičovství

Přechod k rodičovství považujeme za velmi významný přechod v životě každého jedince (Možný, 2006, s. 148). Být rodičem je velký krok v životě všech. Je žádoucí, aby rodiče své děti vychovávali, starali se o ně, poskytovali jim lásku a bezpečí.

„Dobré rodičovství má být milující, pečující, bezpečné, stálé, ochraňující a podpůrné. Je úhelným kamenem zdravého vývoje dítěte.“ (Pughe a Phlipot, 2007 cit. podle Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 46)

Existuje mnoho důvodů, proč se chtějí stát lidé rodiči. Motivaci stát se rodičem ovlivňují různé faktory. Tímto faktorem může být například pud mít potomstvo a pečovat o něj. Tento pud je vrozený. (Vágnerová, 2012, s. 6)

Rodičovská motivace, to znamená mít děti, je dána přírodou. Naproti tomu bezdětnost je něco, co se s přírodou neslučuje. Výsledkem rodičovské motivace a rodičovského pudu jsou děti. Lidé jsou motivováni k rodičovství společensky a psychologicky. Mají potřebu si před sebou i druhými dokázat svou plodnost. (Pohlman, 1969 cit. podle Matějček et al., 1999, s. 55)

Vágnerová (2012, s. 8) uvádí, že bezdětnost, která je nedobrovolná, přináší ženám pocit méněcennosti a je pro ženy větší zátěží. To, že nemohou mít děti, jim znemožňuje naplnit jejich přirozené pudy, kterými jsou právě péče o potomstvo, ale také citové potřeby. Pro muže je však bezdětnost také stresovou situací, kdy v takové chvíli zažívají pocit selhání.

Bezdětnost páry často donutí přemýšlet nad osvojením dítěte nebo nad pěstounskou péčí (Wegar, 2000 cit. podle Vágnerová, 2012, s. 8). Bezdětné páry mají o budoucím dítěti velké iluze, jejich představy jsou povětšinou nerealistické. Dlouhé čekání na vytoužené dítě pak může přinést nadměrnou péči nebo také nepřiměřené požadavky na dítě. (Vágnerová, 2012, s. 9)

Motivaci k rodičovství ovlivňují dle Vágnerové (2012, s. 7-8) faktory, jako například, že děti přináší do života rodičů nové zážitky a zkušenosti, které obohatí nejen rodiče, ale i děti. Děti rovněž poskytují rodičům citovou odezvu. To znamená jediné, přijímají lásku a také ji vrací zpět. Dítě rodičům uspokojuje potřebu seberealizace. Schopnost mít děti lidé považují za něco zcela normálního. Ten, kdo děti nemá, je považován společností za méněcenného. Dítě bývá často pro rodiče náplň jejich života. Stává se

smyslem jejich existence a pokroky dítěte přináší rodičům uspokojení. A posledním, neméně významným faktorem je, že dítě je také pokračovatelem života rodičů. Rodiče dítěti předávají své hodnoty, názory a postoje, které pak dítě předá svým potomkům.

Důležité je zmínit, že neexistuje pouze biologické rodičovství. Vedle biologického rodičovství existuje i rodičovství psychologické, kdy psychologické rodičovství mluví ve prospěch náhradní rodinné péče. (Matějček et al., 1999, s. 53)

V některých případech žije s dítětem nebo dětmi pouze jeden rodič, kdy je poutem pouze rodičovství, které je možno pokládat za významnější než partnerství. Biologické rodičovství nelze zrušit, to zůstává. Lze však předat v případě osvojení rodičovská práva jiným osobám. (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 13)

Vazby, které vznikají mezi dítětem a matkou, otcem či jinou pečující osobou, jsou především vytvářeny v prvním roce života dítěte (Plháková, 2003, s. 344).

Není tedy nutné, aby rodiče byli pouze biologičtí. V některých případech tito rodiče ne vždy zajistí dítěti potřebnou péči. I rodičovství psychologické může dítěti částečně nebo zcela nahradit rodičovství biologické.

V následující podkapitole budeme navazovat na funkce rodiny, které by rodina měla plnit, a také na to, co se děje v případě, že některé nebo všechny funkce neplní.

1.2 Funkce rodiny

Rodina má celou řadu funkcí. Společnost klade na rodinu velké nároky, protože po rodině požaduje právě plnění nespočtu těchto funkcí. V případě, že rodina neplní své funkce, má to vážný dopad jak na socializaci jedince vyrůstajícího v dané rodině, tak i dopad na společnost, vezmeme-li v potaz například biologickou či sociální reprodukci společnosti. (Havlík a Kořa, 2002, s. 68)

Lidé, kteří neplní rodičovské funkce, mívají méně vhodné genetické vybavení a tak se lze pouze domnívat, že je z části předají i svým dětem (Vágnerová, 2012, s. 16).

Dle Havlíka a Koti (2002, s. 68) má rodina tyto funkce:

- **biologická a reprodukční (včetně ochranné funkce)**

Tato funkce zajišťuje především plození dětí. V šedesátých letech 20. století porodnost klesla díky rozvoji antikoncepce. V posledních letech lidé odkládají svatbu i plození prvního potomka. Vliv na tyto okolnosti může mít například sociální politika státu,

konzumní nároky či snaha se nejdříve zabezpečit po finanční stránce. (Havlík a Koťa, 2002, s. 68-69)

- **emocionální funkce a tvorba domova**

Smysl emocionální funkce roste. V dřívějších dobách šlo především o přežití v rodině, dnes však v rodině roste význam osobních vztahů a lásky. (Havlík a Koťa, 2002, s. 70)

Tvorba domova úzce souvisí s emocionální funkcí. Tvorba domova však nabyla významu oddělením soukromého a pracovního prostoru v dobách dělby práce. Jedinec si v rodině odpočine od vnějšího světa a od světa práce. (Havlík a Koťa, 2002, s. 71)

- **ekonomická**

Ekonomická funkce patřila vždy mezi nejdůležitější funkce rodiny. Dříve byl muž, „hlava rodiny“, ten, kdo přinášel rodině peníze. Ženy se staraly o děti a domácnost. V dobách válek byly však ženy obsazovány i na pracovní místa, která dříve náležela mužům, a prokázaly tak, že i ony mohou vydělávat peníze. Tímto však nastalo období kariérního růstu a členové rodiny se čím dál méně schází a tráví spolu volný čas. Díky tomuto může nastat situace, kdy se členové rodiny odcizí, následně může docházet v horších případech i k deprivaci dětí a tím se zvýší riziko vzniku deviantního chování u dětí. (Havlík a Koťa, 2002, s. 71-73)

- **socializační a výchovná funkce**

Škola postupně přebírá vzdělávací a výchovnou funkci, která dříve ve větší míře náležela rodině. Škola však dítěti prodloužila dětství a mládí a připravuje dítě na budoucí povolání. (Havlík a Koťa, 2002, s. 74-75)

Dle Krause a Poláčkové (2001, s. 78-83) se během vývoje dějin funkce rodiny měnily. Stát převzal řadu funkcí rodiny. Tyto funkce rodině však zůstávají:

- **biologicko-reprodukční funkce**

Tato funkce má na stát velký dopad, proto se snaží o rodinu pečovat. Pro stát je velmi důležité, aby se rodil větší počet dětí a společnost si tak udržela svůj rozvoj. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 79)

- **sociálně-ekonomická funkce**

Rodina je důležitým prvkem ve vývoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se začleňují do výrobního i nevýrobního sektoru při výkonu povolání, ale také tím, že se stávají spotřebiteli. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 80)

- **socializačně-výchovná**

Mluvíme-li o socializaci, máme na mysli proces působení na jedince v rodině. Například socializací rozumíme přípravu dětí na začlenění se do praktického života. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 80)

Socializace ovlivňuje všechny členy rodiny, ale nejvíce děti. Ty se v průběhu socializace naučí sociálním rolím ženám a mužům, které si pak s sebou nesou do své reprodukční rodiny. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 82)

Na funkce rodiny budeme navazovat pásmy funkčnosti rodiny, o kterých bude pojednávat další podkapitola.

1.3 Pásma funkčnosti rodiny

Dle toho, jak se rodiny vypořádají se svými funkcemi, je rozlišujeme na rodiny funkční, afunkční a disfunkční (Kraus a Poláčková, 2001, s. 79). V této práci se budeme řídit především pojmem Dunovského. Dunovský (1986, s. 28), naopak od Krause a Poláčkové, používá název dysfunkční. Rozlišoval rodiny funkční, problémové, dysfunkční a afunkční.

Matoušek a Pazlarová (2010, s. 17-18) zmiňují rodinu **mnohproblémovou**, která má, jak již z názvu vyplývá, problémy s plněním funkcí. Pro označení mnohproblémová rodina se považuje taková rodina, která má problémy ve více oblastech svého fungování. Například se toto může týkat financí, výchovy dětí či závislostí. V současné literatuře se však tato rodina spíše označuje jako rodina se zvláštními potřebami.

Dle Dunovského (1986, s. 28) **funkční rodina** zajišťovala prospěch dítěte i jeho dobrý vývoj. Hovoří-li však Dunovský (1986, s. 28) o **rodině problémové**, jedná se o takovou rodinu, která neohrožuje vývoj dítěte. Popisuje zde však poruchy, které se týkají některých funkcí rodiny, avšak nenarušují rodinný systém. Tato rodina potřebuje minimální pomoc z vnějšku. Je schopna zcela nebo z větší části si své problémy sama řešit. Dle Heluse (2006, s. 152) problémová rodina čelí krizi a je zde hrozba rozpadu. Je zde však snaha dát věci do pořádku a v případě, že tato snaha nevyjde, hledá problémová rodina pomoc.

V **rodině dysfunkční** dochází k vážným poruchám plnění jednotlivým funkcím, tyto poruchy způsobují rozklad rodiny a také narušují socializační proces dítěte (Kraus a Poláčková, 2001, s. 79). Dle Dunovského (1986, s. 28) se u dysfunkční rodiny vyskytují poruchy rodiny, které zasahují některé nebo všechny její funkce. Tyto poruchy mají velký dopad na rodinu. Ohrožují ji, ale především mají tyto poruchy velký vliv na vývoj dítěte a na jeho prospěch. U dysfunkční rodiny je potřebná pomoc z vnějšku. K podobné definici se přiklání i Helus (2006, s. 152), navíc dodává, že v dysfunkční rodině mohou být ohroženy hlavně děti. Je potřebné, aby v této situaci zakročily instituce zvenčí.

V **rodině afunkční** dochází k poruchám plnění jednotlivých funkcí, ovšem tyto poruchy nijak závažně či negativně neovlivňují vývoj osobnosti dítěte (Kraus a Poláčková, 2001, s. 79). Naopak Dunovský (1986, s. 28) tvrdí, že v afunkční rodině se vyskytují zásadní poruchy funkcí rodiny. Afunkční rodina není schopna plnit své funkce. Dítěti tento typ rodiny škodí, ohrožuje jeho život. V tomto případě dochází k odebrání z afunkční rodiny a dítě je umístěno v náhradní rodině.

Na socializaci dítěte může mít velký negativní vliv nefunkční a dysfunkční rodina. K nejzávažnějším vlivům patří například týrání, zanedbávání a zneužívání dítěte. (Havlík a Kořa, s. 77-78)

Rodina, která není schopna plnit si své funkce, nemůže dítěti zajistit správný vývoj jeho osobnosti. Negativně může ovlivnit budoucnost dítěte. Důležité je podporovat rodiny v plnění jejich funkcí, aby nedocházelo k tomu, že z rodiny, která si své funkce plní úplně, nestala rodina afunkční či dysfunkční.

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Náhradní rodinná péče je velmi důležitá v životech dětí, o které se jejich rodiče nechtějí nebo nemohou starat. V této kapitole se tedy budeme zabývat formami náhradní rodinné péče.

Rodina je nezastupitelná. Péče o děti a tvorba harmonického prostředí v rodině je pro dítě a jeho pozitivní vývoj velmi důležitá. V případě, že neplní rodina své funkce a jedná se o rodinu nefunkční, která nemůže dítěti zajistit potřebnou péči, je důležité zajistit tomuto dítěti náhradní rodinnou péči. (Burdová a Novotná, 2007cit. podle Nožířová, 2012, s. 12)

Náhradní rodinná péče je pojem, kterým se označují druhy nekolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších příčin nemohou pečovat biologičtí rodiče. (Klimeš, 2002cit. podle Nožířová, 2012, s. 11)

„Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.“ (Matějček et al., 1999, s. 31)

Neplodnost, kterou můžeme považovat za psychické trauma, často vede pár k uvažování stát se rodičem za každou cenu a k osobní motivaci získat dítě. Toto uvažování je spíše egocentrické než altruistické, tedy lidé spíše než pomoci dítěti bez rodiny, chtějí pomoci sobě a vyřešit tak svou situaci. Existují i psychická traumata, která vedou jedince k altruistickému chování, nemůže sem však řadit právě neplodnost. (Klimeš, 2002cit. podle Nožířová, 2012, s. 24) Dle Matějčka a Dytrycha (1999, s. 105) lidé, kteří chtějí mít dítě, mají silnou potřebu rodičovské identity.

Do náhradní rodinné péče přicházejí zejména tzv. sociálně osiřelé děti. Sociálně osiřelé děti mají buď oba rodiče, nebo alespoň jednoho z nich, avšak tito rodiče se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí starat. Ve většině případů přichází tyto děti do rodin z porodnic či kojeneckých ústavů. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 20)

Dle Matějčka a Koluchové et al. (2002, s. 96) může náhradní rodičovství být lepším, než některá jiná rodičovství, vzhledem ke vztahu rodičů k danému dítěti.

V následujících podkapitolách se budeme věnovat jednotlivým formám náhradní rodinné péče. Jako první zmíníme osvojení.

2.1 Osvojení

Osvojení patřilo mezi nejčastější formu náhradní rodinné péče. Dříve se v praxi užívalo slovo „adopce“. (Nožířová, 2012, s. 12-13) Dle nového občanského zákoníku (ČESKO, 2012) však proběhla statusová změna a v případě, že je osvojení již schváleno soudem a osvojenec je osvojen konkrétními osvojiteli, přestává být osvojení náhradní rodinnou péčí a považuje se za formu rodičovství.

Osvojení má dítěti především nahradit rodinu a pevné rodinné zázemí, ale také poskytnout dítěti lásku, péči a výchovu. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 13)

Při osvojení vzniká mezi osvojitelem a přijímaným dítětem, osvojeným dítětem, podobný pokrevní vztah, stejně jako u biologických rodičů a jejich dítětem. Osvojené dítě se stává příbuzným osvojitelů. Osvojitelé tak získávají stejná práva a povinnosti, jako mají biologičtí rodiče ke svým dětem. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 14)

V případě nezrušitelného osvojení na základě rozhodnutí soudu, kdy byl podán návrh osvojitelem, může být osvojitel zapsán v matrice na místo rodiče osvojenec. Na základě tohoto jsou osvojitelé psáni jako vlastní rodiče dítěte v jeho rodném listě. Cílem tohoto je, aby byl co nejvíce podporován vztah mezi osvojenecem a osvojitelem, tak jako kdyby to bylo v případě ve vztahu pokrevního rodiče a dítěte. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 14)

O osvojení rozhoduje soud. Osvojení vždy předchází předadopční péče. Při této péči zájemce o dítě pečuje nejméně po dobu 3 měsíců a to výhradně za své náklady. Předadopční péče má především ukázat to, zda bude osvojení plnit svou úlohu, to znamená, zda bude plnit své společenské poslání. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 14-15)

Ze zákona o rodině, který však byl již zrušen, vyplývalo, že lze osvojit pouze dítě, které je nezletilé a osvojení muselo být v jeho zájmu. Nový občanský zákoník však zavádí osvojení zletilého. Při osvojení je potřeba, stejně jako v případě osvojení nezletilého, dbát na to, zda je to v jeho zájmu a není to v rozporu s jeho mravy. (ČESKO, 2012)

Při nezrušitelném osvojení musí mít dítě nejméně jeden rok. Jak je již z názvu patrné, nezrušitelné osvojení nelze zrušit. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 15) Dle občanského zákoníku lze však zrušit osvojení jen do uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení (ČESKO, 2012).

Mezinárodní osvojení, neboli osvojení dítěte z ciziny probíhá tehdy, není-li možné zajistit dítěti osvojení v jeho rodné zemi (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 15).

K osvojení dítě je potřeba souhlasu zákonného zástupce dítěte, v drtivé většině tedy souhlasu rodičů. Zákonným zástupcem dítěte bývají především biologičtí rodiče dítěte, pokud však nebyli zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo způsobilosti k právním úkonům. V případě, že dítě nemá zákonného zástupce, soud ustanoví dítěti opatrovníka. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 18) Matka dítěte může dát souhlas s osvojením po uplynutí doby šesti týdnů od narození dítěte. Otec může dát souhlas dříve než matka, nejdříve však narozením dítěte. Pokud však rodiče projeví souhlas dříve, než jak je stanoveno v zákoně, k tomuto souhlasu se nepřihlíží. (ČESKO, 2012)

V případě, že rodiče o dítě projevovali tři měsíce nezájem, může být dítě osvojeno. Pokud však rodiče dítěte hrubě neporušovali povinnosti dítěte, orgán sociálně-právní ochrany dětí poskytne rodičům poučení. Po tomto poučení rodičů se počítají další tři měsíce, po kterých může být dítě osvojeno. (ČESKO, 2012)

Dbá se také na jednu podstatnou věc, kterou zmiňuje i nový občanský zákoník, lze ji však nalézt i v literatuře. Jedná se o to, aby mezi osvojitelem a osvojenecem byl přiměřený věkový rozdíl (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 14).

Lidé si osvojují děti nejčastěji ze dvou důvodů. Prvním důvodem je neplodnost. Druhým důvodem je náhrada za zemřelé dítě, kdy už rodina další děti mít nemůže. (Matějček, 1999, s. 53)

Pokud si rodiče dítě osvojí, osvojenec má dědické právo (Nožířová, 2012, s. 13). Osvojené dítě dědí v první zákonné třídě dědiců, stejně jako je tomu v případě vlastních dětí (ČESKO, 2012).

Velmi častou, avšak ne tolik známou formou náhradní rodinné péče, je u nás svěřením do péče jiné osoby, o kterém je následující podkapitola.

2.2 Svěřením do péče jiné osoby

Pokud se o dítě nemůže starat rodič nebo poručník, může se stát, že soud svěří dítě do péče jiné osobě. Toto svěřením musí být v zájmu svěřeného dítěte. Svěřením do péče jiné osoby nemůže nahradit pěstounskou péči nebo péči, která předchází osvojení. (ČESKO, 2012)

Osoba, které bylo dítě svěřeno, se nazývá osoba pečující. Tato osoba musí zaručit, že bude dítěti poskytovat řádnou péči. Důležité je, aby tato osoba měla bydliště na území České republiky a souhlasila se svěřením dítěte do její péče. Soud dává přednost příbuzným nebo osobám blízkým dítěti, ale pouze v případě, není-li v rozporu se zájmy svěřeného dítěte. Pečující osoba má práva a povinnosti, které jí stanoví soud. Pokud nejsou soudem žádná práva a povinnosti soudem vymezena, platí práva a povinnosti, používané u pěstounství. (ČESKO, 2012)

Vzhledem k tomu, že při svěřením dítěte do péče, nejsou osobám pečujícím poskytovány dávky obdobně jako u pěstounství, je stanoveno soudem rodičům výživné. Toto výživné rodiče platí k rukám pečující osoby. Při stanovování výživného soudem se přihlíží také k možnostem, schopnostem a majetkovým poměrům rodičů. Může se však stát, že rodičům a ani jiným příbuzným nemusí být výživné stanoveno. (ČESKO, 2012)

Jak vyplývá ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí, sociálními pracovníky jsou děti svěřené do péče jiné osoby navštěvovány minimálně jednou za šest měsíců (ČESKO, 1999).

Svěřením dítěte do péče jiné osoby se zabývá především občanský zákoník, dříve také zákon o rodině. V literatuře je tato forma náhradní rodinné péče opomíjena.

Pěstounství neboli pěstounská péče je druhá nejčastější forma náhradní rodinné péče. Zabývat se jí bude příští podkapitola.

2.3 Pěstounská péče

V případě, že se o dítě nemůže postarat rodič nebo zákonný zástupce, soud svěří do pěstounství. Tato péče, stejně jako v předchozí formě náhradní rodinné péče, má přednost před ústavní výchovou. O pěstounské péči rozhoduje soud a to na dobu, po kterou trvá překážka, která brání rodičům se o dítě osobně starat. (ČESKO, 2012)

Soud rozhoduje o vzniku i zániku pěstounské péče. Soud může také pěstounovi uložit povinnost podávat zprávy o průběhu pěstounské péče. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 16)

Existují dva typy pěstounské péče, individuální a skupinová pěstounská péče. Individuální pěstounská péče probíhá v náhradní rodině, zatímco skupinová pěstounská péče probíhá v zařízeních určených pro výkon pěstounské péče. Nejznámějším typem takového zařízení jsou SOS vesničky. Často se v SOS vesničkách starají o sourozenecké skupiny dětí,

vychovává je matka-pěstounka, které v domácnosti většinou pomáhá další osoba, „teta“.
(Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 16)

V případě příbuzenské pěstounské péče se neprovádí zprostředkování této péče krajským úřadem, ale příbuzní si podávají návrh k soudu. Mluvíme-li o pěstounské péči příbuzenské, povětšinou se o děti starají prarodiče. Prarodičům, kteří vykonávají pěstounskou péči u svých vnoučat, nastává těžká situace. Musí saturovat nejen péči prarodičů, ale i péči rodičů. (Nožířová, 2012, s. 17)

Dítě může být také svěřeno do pěstounské péče svým příbuzným, nejčastěji však prarodičům. Velkým přínosem pro tuto pěstounskou péči je to, že prarodiče znají hereditární pozadí svěřeného dítěte, čtvrtina genetické výbavy dítěte je od prarodičů. Prarodiče vychovávají své vnuky a vnučky s větší láskou a shovívavostí. Jediným negativem může být to, že prarodiče vyhledávají méně odborné pomoci a také nabízenou pomoc odmítají, což může vyústit v problém. (Matějček et al., 1999, s. 50-51)

Pěstounská péče slouží nejen k hmotnému zajištění dítěte, ale také k tomu, aby ten, kdo se ho ujal, byl alespoň částečně odměněn. Stejně jako v případě osvojení by pěstounská péče měla být v zájmu dítěte. Lze svěřit dítě do pěstounské péče jak manželům, tak i jednotlivcům. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 16)

Nožířová (2012, s. 15) zmiňuje, že pěstouni smí zastupovat dítě pouze v běžných záležitostech. Povinnosti a práva pěstounů vymezuje soud. Ten také stanoví rodičům výživné na dítě, přihlíží však na situaci rodičů, na jejich možnosti a schopnosti toto výživné platit.

Do pěstounské péče přicházejí takové děti, o které rodiče jeví zájem, ale nemohou nebo nechtějí o ně sami pečovat. (Nožířová, 2012, s. 16)

Většina dětí, které přichází do pěstounské péče, jsou deprivované, zažily mnohá traumata, mají zhoršený zdravotní stav, apod. Rozhodnutí vzít si dítě do pěstounské péče není jednoduché, zvláště díky uvedeným „problémům“, které si s sebou mohou nést. (Nožířová, 2012, s. 15-16)

Pěstounům náleží dávky státní sociální podpory, které upravuje zákon 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Těmito dávkami rozumíme příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměnu pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče. (ČESKO, 1999)

Motivace pěstounské péče je odlišná, rodina již své děti má, touží však nejspíše po dalších dětech, které by pomohli manželům uspokojit jejich mateřství a otcovství. Dále je motivací u pěstounské péče pomáhat dítěti, které je opuštěné, udělat pro něj „něco dobré“. (Matějček et al., 1999, s. 53)

Děti, které jsou vychovávány v pěstounské péči, mají mnohem podnětnější a kvalitnější péči, než by jim byla poskytována v ústavních zařízeních (Nožířová, 2012, s. 16-17).

Pěstounská péče zaniká zletilostí dítěte, může ji také ze závažných důvodů zrušit soud (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 17).

Velký otazník však stále zůstává nad pěstounskou péčí prarodičů. V praxi existuje spousta případů, kdy se chtějí stát prarodiče pěstouny, jen aby získaly peněžní odměnu. Z nového občanského zákoníku však vyplývá, že po rodičích mají vyživovací povinnost také prarodiče. Proto je vhodné při příbuzenské pěstounské péči a odměně pěstouna zamýšlet se nad tím, zda daný případ pěstounské péče je případ hodný zvláštní hodného zřetele a bude pěstounovi odměna uznaná, či nikoliv.

S pěstounskou péčí je spjata také pěstounská péče na přechodnou dobu, o které budeme nyní pojednávat.

2.3.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

U pěstounské péče na přechodnou dobu se jedná o to, že dítě po porodu nejde do ústavní péče, ale má právo vyrůstat v rodině. V době, kdy je u pěstounů zajišťujících mu pěstounskou péči na přechodnou dobu, řeší se situace dítěte a právní formality, většinou krajský úřad zprostředkovává osvojení v případě, že je to možné. (Nožířová, 2012, s. 19-20)

Péče ústavní nemůže nahradit péči rodinnou. V ústavu se střídá personál a navíc na jednoho pracovníka připadá více dětí. (Nožířová, 2012, s. 20) Z tohoto je zřejmé, že dítěti nemůže poskytnout takovou péči, která by mu byla poskytnuta u profesionálních pěstounů.

Nožířová (2012, s. 21) uvádí, že u pěstounské péče na přechodnou dobu si pěstouni musí uvědomovat, že dítě u nich zůstane jen po určitou krátkou dobu. V podstatě jde u pěstounské péče na přechodnou dobu o hlídání dítěte. Rovněž Nožířová uvádí, že dítě, které je umístěno v pěstounské péči na přechodnou dobu, je více sociálně vybaveno než dítě, které pobývá v ústavním zařízení.

Nožířová (2012, s. 22) zmiňuje, že je vhodné, aby byli vyhledáváni pěstouni na přechodnou dobu nejen pro malé děti, ale také například pro děti ve věkovém rozmezí 15 -18 let, tedy pro děti, které dochází na střední školu či odborné učiliště. I pro tyto děti je velmi důležité, aby jim byla poskytnuta podpora do budoucna.

Pěstounská péče na přechodnou dobu může vhodně nahrazovat rodinu aspoň po určitou dobu. Považujeme ji za vhodnější alternativu než je například zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V tomto zařízení nemůže být dítěti poskytnuta potřebná dávka pozornosti, kterou si stav dítěte vyžaduje.

Na pěstounskou péči navazujeme poručenstvím. Tyto dvě formy mají spoustu společného a liší se od sebe spíše minimálně.

2.4 Poručenství

Poručníkovi vznikají stejná práva a povinnosti, jaké mají rodiče dítěte, není mu však stanovena vyživovací povinnost. (ČESKO, 2012)

Při poručenství nevzniká mezi dítětem a poručníkem takový vztah, jaký je mezi dítětem a jeho původními rodiči. Každý rok poručník podává soudu zprávu o tom, jak dítě prospívá a jaký je jeho vývoj. V poručenství je však důležité, že rozhodnutí poručníka v podstatnějších věcech musí být schváleny soudem. Může se jednat jak o volbu povolání, tak o změnu příjmení či jedná-li se o závažnější lékařský zákrok apod. Gabriel a Novák také zdůrazňují, že v mnohých ohledech se poručenství dá srovnávat s pěstounskou péčí. (Gabriel a Novák, 2008, s. 53)

„Pokud poručník péči o dítě osobně vykonává, má on i dítě nárok na totéž hmotné zabezpečení, jako by šlo o pěstounskou péči. Poručník je zákonným zástupcem dítěte.“ (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 17-18)

Poručníkem dítěte může být v jistých případech i orgán sociálně-právní ochrany dětí a to většinou dokud se neujme poručník své funkce nebo dokud soud poručníka nejmenuje. Poručníkem stanoví soud většinou toho, koho navrhli rodiče dítěte, není-li to však v rozporu s jeho zájmy. Pokud tato osoba odmítne být poručníkem, stanoví soud příbuzného či osobu blízkou dítěti, nebo také jiného vhodného člověka. To, jak vykonává poručník svou funkci, kontroluje soud. Zpravidla jednou za rok podává poručník zprávu soudu o účty ze zprávy jmění dítěte a také osobě a vývoji dítěte. (ČESKO, 2012)

Pokud poručník o dítě osobně pečuje, spravuje jeho jmění a tato správa jmění je obtížná, může si poručník podat návrh k soudu. Tento soud poté může jmenovat opatrovníka pro správu jmění dítěte. (ČESKO, 2012)

Soud může poručníka odvolat, pokud porušuje své poručnické povinnosti. Poručenství zaniká, nabude-li alespoň jeden z rodičů rodičovskou odpovědnost, dále zaniká nabytím svéprávnosti nebo v případě, že je dítě osvojeno. (ČESKO, 2012)

Pro nejmenší děti se tedy především jeví jako nejvhodnější osvojení, popřípadě pěstounská péče. Z praxe je nám ale známo, že žadatelů o osvojení či pěstounskou péči klesá. Přitom náhradní rodina dětem může přispět získat zpět jistotu.

V další kapitole budeme na náhradní rodinnou péči navazovat vazbami, které vznikají mezi náhradními rodiči a přijatými dětmi. Rovněž zmíníme, co je všechno potřeba proto, aby se jedinec mohl stát náhradním rodičem.

3 DÍTĚ A NÁHRADNÍ RODINA

V této kapitole se budeme zabývat náhradní rodinou, přípravou na přijetí dítěte do rodiny a také vazbou dítěte a nových rodičů.

V mnoha kulturách byly opuštěné děti přijímány do nových rodin již v dávné minulosti, kdy děti byly novými rodiči „vyvoleny“. Dnes to v praxi probíhá jinak. Hledají se vhodné rodiče pro děti, nikoli vhodné děti pro rodiče. Vztahy v nové rodině by měly být opravdové, a především trvalé. Důležité je také odhodlání a dobrá vůle. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 12)

Budoucí náhradní rodiče by měli poznat informace o dítěti, které jim bude svěřeno do péče. Měli by znát jeho zdravotní stav, psychický stav a jeho sociální situaci. Tyto informace by se měli dozvědět od odborníků, psychologů, sociálních pracovníků, lékařů atd., kteří jim pomohou lépe pochopit současný stav dítěte. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 20)

Budoucí rodiče by měli být také vnitřně přesvědčení, že dítě do své péče opravdu chtějí. Měli by být finančně zajištěni. Jejich trestný rejstřík musí být čistý. Měli by mít vhodné bytové podmínky. Budoucí náhradní rodiče by měli být schopni zajistit dítěti stabilní prostředí a saturovat veškeré jeho potřeby. Měli by být empatičtí, otevření citům, tolerantní. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 21)

Lidé, kteří si osvojí dítě a stanou se náhradními rodiči, mají problém s naplněním rodičovské identity. Často popírají sobě, že nejsou biologickými rodiči, a dítěti odmítají oznámit, že je osvojené. Domnívají se, že náhradní rodičovstvím vyřeší všechny své problémy. (Vágnerová, 2012, s. 9)

Vágnerová (2012, s. 10) uvádí, že v případě pěstounů neplatí problém s identitou jako u osvojitelů. Pěstouni své děti již ve většině případů mají a důvody vzít si další dítě do své rodiny bývají odlišné než je tomu u osvojitelů. Motivem pěstounů bývá potřeba pomoci dítěti, jehož osud není spravedlivý a které nemá možnost vyrůstat ve své rodině. Vzhledem k rodičovským zkušenostem, nemají pěstouni již takové iluze o přijímaném dítěti a jejich pohled na věc bývá reálnější.

Přijde-li dítě z ústavního zařízení do nové náhradní rodiny, projevuje v nové rodině chování, které bylo zcela normální pro předešlé prostředí. Proto se nyní po náhradních rodičích požaduje, aby byli „vycvičeni“ v tzv. terapeutickém rodičovství. Cílem je nový

začátek dětí, které si v dosavadní rodině zažily své. Terapeutické rodičovství poskytuje dětem chybějící dovednosti a snaží se děti naučit novým vzorcům chování. (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 50-51)

Na dítě nepůsobí jen geny, ale také vliv prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. V rodinách, které jsou nestandardní či patologické, bývá dítě zatěžováno. Vliv tohoto prostředí však závisí i na genetické vybavenosti dítěte, což znamená, že je-li dítě emočně stabilní, prostředí na něj působí jinak, než na dítě úzkostné. (Vágnerová, 2012, s. 18)

Vliv dědičných předpokladů na vývoj dítěte je však také markantní. Genetické dispozice ovlivňují fyzické i psychické vlastnosti dítěte. Budoucí náhradní rodiče chtějí často vědět, jaké má přijaté dítě předpoklady. Toto však nelze s určitostí říci, vzhledem k tomu, že genetické dispozice se objevují v době, kdy dané funkce dozrávají. Polovinou genetického vybavení má dítě od otce a polovinu od matky, nelze však zodpovědět, které dispozice dítě má. (Vágnerová, 2012, s. 16)

Každé dítě si nese do náhradní rodiny biologické činitele. Do biologických činitelů patří heredita, pohlaví, vnější zjev, tělesný vývoj a zdravotní stav. Heredita ovlivňuje jak geneticky podmíněné tělesné znaky, tak i psychické znaky. Ze zkušenosti vyplývá, že náhradní rodiče mají z hereditu největší obavy. Pohlaví by nemělo ovlivňovat výběr budoucího dítěte. Za nepříznivé se považuje to, zda si rodiče vybírají dítě podle jasně vyhraněných představ, to znamená i představ jejich pohlaví. Vnější zjev je geneticky daný a budoucí rodič toto musí přijmout. Stejně jako u pohlaví, není vhodné, aby si náhradní rodiče vybírali své dítě právě podle vnějšího zjevu. Vnější vzhled může být také ovlivněn etnicky, jedná se teda zejména o barvu pleti. Jedná-li se o tělesný vývoj a zdravotní stav, je třeba si uvědomit, že na budoucího rodiče mohou být kladeny zvýšené nároky v důsledku například péče o dítě s těžkými tělesnými či zdravotními postiženími. V dnešní době se těžko dítě s těžkými tělesnými či zdravotními komplikacemi umísťuje do osvojení. Jak pro děti s vážnějšími postiženími, tak i pro ty s postiženími lehčího rázu je specifickou indikací spíše pěstounská péče. Tyto postižení či onemocnění nejsou překážkou pro náhradní rodiče, je však důležité, aby tito rodiče byli informováni a poučeni. (Matějček et al., 1999, s. 73-80)

Mezi vývojové faktory patří věk dítěte, psychický vývoj, mentální retardace, psychická deprivace či jiné formy postižení dítěte prostředím (Matějček et al., 1999, s. 80).

Věk dítěte patří mezi **vývojový faktor**. V kojeneckém věku připadá v úvahu především osvojení dítěte. Pro takto malé děti je nejméně vhodná ústavní výchova. Dítě v předškolním věku je dle Matějčka příhodné si osvojit, pro děti starší 6 let je spíše vhodné uvažovat o jiných formách náhradní rodinné péče. Je-li dítě ve středním či starším školním věku je pro něj vhodnější jiná forma náhradní rodinné péče než osvojení. Takto staré dítě vyžaduje více trpělivosti vychovatelů, je pro něj již těžké se adaptovat na nové prostředí. (Matějček et al., 1999, s. 80-82)

Za **sociální činitele** neboli faktory považujeme vlastní rodiče dítěte, sourozence a širší rodinu. Tito činitelé taktéž ovlivňují osobnost dítěte. U vlastních rodičů je možnost, že mohou v budoucnu zasahovat do náhradní rodiny. (Matějček et al., 1999, s. 88)

V případě, že je dítě jedináček, připadá v úvahu jakákoli forma náhradní rodinné péče. Má-li dítě sourozence, připadá v úvahu stále ještě osvojení či pěstounská péče. Je-li však sourozenecká skupina větší, zpravidla se pro takovou skupinku dětí hledá místo v SOS vesničce. (Matějček et al., 1999, s. 88)

Při indikaci je nutno se věnovat i širší rodině dítěte. Vždy je důležité mít na paměti, že v tomto okruhu příbuzných, jak už prarodičů, tak i tet a strýců či jiných příbuzných, se může nalézt někdo, kdo bude projevovat o dítě zájem a bude do jeho osudu zasahovat. (Matějček et al., 1999, s. 88)

Mezi **situační činitele** patří řada činitelů, například je to místo, kde je nebo má být náhradní péče o dítě umístěna, dále to mohou být i klimatické poměry, například v případě, že dítě trpí alergií. Dalším situačním činitelem je složení a mentalita obyvatelstva v místě a okolí. Na některých místech mohou lidé méně inklinovat k rasovým předsudkům. V neposlední řadě je situačním činitelem také vzdálenost nového bydliště dítě od bydliště své primární rodiny. (Matějček et al., 1999, s. 90-91)

Ústavní péče může mít neblahý vliv na děti. Nepříznivé účinky týkající se pobytu dětí v ústavu je popisována v literatuře jako psychická deprivace. (Langmeier a Matějček, 1974 cit. podle Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 14)

Dětem, které žijí v deprivacním prostředí, funguje mozek odlišně než dětem vyrůstajícím v rodině. Děti z ústavních zařízení mají větší problém empatie, mají problémy orientovat se v interpersonálních vztazích. Konflikty řeší především agresivitou, mají nízké sebehodnocení, mají problémy s hodnotami a morálními normami. Často se u takových dětí setkáváme postupně s kriminalitou, prostitucí a zneužíváním návykových látek. Dále

je u nich také problémem založit si vlastní funkční rodinu. (Ziegler, 2002cit. podle Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 14)

Dlouhodobější pobyt v ústavním prostředí ovlivňuje mladší děti mnohem více (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 15). „Již tři měsíce strávené v ústavním prostředí představují pro malé děti trauma s dlouhodobými následky.“ (Mulheir a Browne, 2007 cit. podle Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 15)

U dětí, které vyrůstají v ústavních zařízeních, se projevují větší sklony k duševním nemocem, tyto děti mají horší prospěch ve škole a celkově mají nižší úroveň dosaženého vzdělání, dále mají větší problém najít si práci a projevují se u nich problémy kriminálního rázu. (Matějček, Bubleová a Kovařík, 1997cit. podle Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 35)

Dle Bowlbyho a Ainsworthové (1966 cit. podle Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 32) existují následující deprivací situace:

- dítě vyrůstá v instituci, kde dítěti není poskytována dostatečná mateřská péče a dítě nemá příležitost intenzivního kontaktu s primární pečující osobou;
- dítě vyrůstá se svou biologickou či náhradní matkou, nemá však možnost být s touto osobou v přiměřeném kontaktu;
- u dítěte může deprivace vzniknout také tehdy, má-li určité dispozice, které mu překážejí k vytvoření si kontaktu s matkou, i když matka je tohoto kontaktu schopná a je mu otevřená.

Deprivace má celkový vliv na vývoj dítěte. V raném věku může mít deprivace vliv na pozdější vznik delikvence (Matoušek a Pazlarová, 2010, s. 32-34).

U malých dětí do tří let se psychická deprivace projevuje opožděním psychomotorického vývoje. Ukazatelem psychické deprivace je opožděný vývoj řeči. Dítě, které přijde ze špatné rodiny, neumí klást správně otázky, chybí mu milá slova, zdrobněliny. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 85)

Děti předškolního věku jsou citově povrchní. Jsou schopny velmi ulpívat na vychovatelkách, hledají si „novou maminku“. Snaží se někam a k někomu patřit. Často si naproti tomu své rodiče idealizují, i když s nimi nic hezkého neprožily. U starších dětí se psychická deprivace projevuje výkyvy v chování. Děti se mohou stávat nedůvěřivé k lidem, mohou mít neurotické potíže, mohou se stávat agresivními. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 86)

Se sociálním začleňováním do skupiny vrstevníků mají problémy děti v pubertálním a adolescentním věku. Také u těchto dětí mohou vzniknout nežádoucí rysy charakteru nebo se stávají závislé na návykových látkách. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 86)

Děti si přináší z původní rodiny špatné zkušenosti, kterým péče v ústavním zařízení nemůže přilepšit. Proto je vhodné, aby děti mohli vyrůstat v náhradních rodinách a vytvořit si tak vztah s novými rodiči a poznat bezpečí a lásku, které lze poznat jen v rodině. S novým rodičovstvím je neodmyslitelně spjata příprava rodiny, o které je následující podkapitola.

3.1 Příprava rodiny na náhradní rodinnou péči

Přípravné období před přijetím dítěte by mělo být vhodně využito. Budoucí náhradní rodiče by měli o jejich úmyslu informovat širší rodinu, protože je velmi důležité, aby i ostatní členové rodiny přijali dítě za své. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 22)

V případě, že do rodiny přichází dítě v nízkém věku, je velmi důležité, aby se zachovalo co nejvíce z obvyklého prostředí, aby byl zachován stejný denní řád a rytmus, popřípadě aby se používalo stejné oblečení a povlečení. (Archerová, 2001, s. 20)

Když náhradní rodiče přijímají kojence, mají možnost zjistit jeho původ, zdravotní stav, psychický stav i další důležité okolnosti. V případě přijímání staršího dítěte náhradními rodiči, mají tito rodiče možnost se dozvědět stejné informace, jako v případě kojenců, mohou si pohovořit s psychologem dítěte, s lékařem i s vychovatelem daného zařízení. V den, kdy si rodiče berou dítě, je důležité, aby bylo dítě i rodina připraveni a také je důležité, aby bylo dítě dobré zdravotní kondici. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 26)

Dle Nožířové (2012, s. 38-39) úvahy o tom, stát se náhradním rodičem, jsou různě dlouhé. Většinou se k takovému kroku uchylují neplodné páry, které považují náhradní rodinnou péči jako poslední možnost. Neplodné páry většinou uvažují o osvojení. O pěstounské péči uvažují spíše lidé, kteří mají vlastní děti již zletilé. Jejich motivem je především poskytnout domov dětem, které takové štěstí neměly.

V případě, že se lidé rozhodnou stát se náhradními rodiči, je vhodné, aby se obrátili na příslušný úřad a sociálního pracovníka, který má zprostředkování náhradní rodinné péče na starosti. Tito pracovníci mají o zprostředkování a náhradní rodinné péči nejvíce informací a poskytnou lidem veškeré potřebné informace. (Nožířová, 2012, s. 41)

Budoucí rodiče musí získat doporučení od příslušného úřadu. Sociální pracovník náhradní rodinné péče vede s budoucími náhradními rodiči rozhovor o motivaci rozhodnutí, o představách o dítěti. Sociální pracovník předá potřebné žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli či pěstouny. Dále poradí, co je potřeba si ještě vyřídit. Tento sociální pracovník bude zprostředkovávat náhradní rodinnou péči. (Matějček a Koluchová et al., 2002, s. 22-23)

Hovoříme-li tedy o žadateli, jedná se o osobu, která si podala žádost o zprostředkování náhradní rodinné péče. (Nožířová, 2012, s. 25)

Lidé, kteří se chtějí stát náhradními rodiči, musí vyplnit žádost a k ní ještě doložit další potřebné dokumenty. Je potřeba, aby ještě doložili doklad o státním občanství, lékařskou zprávu (viz příloha PII) o jejich zdravotním stavu, zprávu o ekonomických poměrech a také o sociálních poměrech. Sociální pracovník si poté vyžádá opis z Rejstříku trestů. (Nožířová, 2012, s. 43)

Krajský úřad pokračuje ve správním řízení obdržení spisové dokumentace žadatelů. (Nožířová, 2012, s. 49)

Poradní sbor byl v náhradní rodinné péči velmi podstatný pojem. Poradní sbor tvořili odborníci, většinou ze sociálně-právní ochrany dětí, dále zaměstnanci krajského úřadu, ale také pediatři, psychologové, speciální pedagogové, apod. Tento poradní sbor byl zřízen hejtmanem daného kraje. Úlohou poradního sboru bylo najít dítěti, kterému má být zprostředkována náhradní rodinná péče, vhodné náhradní rodiče. (Nožířová, 2012, s. 28) Přijetím novely zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, už o vhodnosti rodičů pro dítě nerozhodují poradní sbory, ale odborné panely, kde se sejdou odborníci a pracovníci z krajského úřadu, kteří s náhradní rodinou a dítětem pracovali (ČESKO, 1999).

Psychologické posouzení je pro zařazení žadatelů do evidence osob vhodných stát se osvojiteli či pěstouny důležité. Na základě psychologického posouzení se vydává rozhodnutí o zařazení do evidence. Při psychologickém posouzení se posuzuje pár jako celek. Psychologické posouzení obnáší několik sezení se žadateli, jak v páru, tak i jednotlivě. Žadatelé také musí vyplňovat dotazníky, ze kterých psycholog zjistí stabilitu jejich vztahu a také to, jak se ve vztahu shodují. Stabilita vztahu je velmi důležitým ukazatelem. Je důležité, aby rodina plnila své funkce. Kvalita vztahu může ovlivnit život dítěte v náhradní rodině. (Nožířová, 2012, s. 50-52)

Krajský úřad zajišťuje jak poradenství pro budoucí osvojitele či pěstouny, tak i přípravu budoucích náhradních rodičů, kterou mají většinou na starost jiné organizace. Tyto přípravné kurzy probíhají v jednotlivých krajích zcela odlišně. Většinou přípravné kurzy probíhají po dobu dvou víkendů. Mezi jednotlivými víkendy je časový rozestup, který by však neměl být příliš dlouhý. Na přípravných kurzech se objevují odborníci například z psychologie, sociální práce či dětského lékařství. Na některých přípravných kurzech se mohou žadatelé setkat s tzv. moderujícím párem. Jedná se o manžele, kteří jsou pěstouny či osvojiteli. Mohou tak poskytnout žadatelům své zkušenosti a informace. Hlavním cílem těchto kurzů je připravit žadatele na situace, které mohou přijetím dítěte nastat. Na přípravném kurzu absolvují žadatelé sociálně-právní blok, blok o partnerství a rodině, blok péče o dítě, blok vývojové psychologie, apod. Na konci kurzu proběhne s žadatelem ještě závěrečný rozhovor. Po přípravném kurzu se stávají žadatelé informovanějšími. Většinou porozumí věcem, kterými si nebyli jistí, nebo které nevěděli. Na přípravných kurzech se nemusí účastnit jen žadatelé, ale někdy jsou do těchto kurzů zapojovány také děti žadatelů. (Nožířová, 2012, s. 55-59)

Dle Nožířové (2012, s. 59-60) žadatelé dále procházejí posouzením zdravotního stavu. Toto má na starosti posudkový lékař krajského úřadu. Tento lékař si přečte lékařské zprávy, které jsou přikládány k žádosti. Po přečtení buď vyhotoví stanovisko, ve kterém žadatele doporučuje, případně si může vyžádat další lékařské zprávy či si pozve žadatele na speciální vyšetření. Toto zdravotní posouzení se vypracovává dle metodického doporučení MPSV ČR.

Žadatelé jsou do evidence zařazováni správním rozhodnutím, které obdrží do vlastních rukou. O tomto rozhodnutí krajský úřad obeznámí i obec s rozšířenou působností, kde žadatelé podávali svou žádost. (Nožířová, 2012, s. 60)

Poté nastává čas seznámení s dítětem, kdy vybraní náhradní rodiče navštíví dítě v zařízení. Důležitý je zde první a pozitivní navázání kontaktu. Je-li dítě starší, potřebuje více času na seznámení se svými novými rodiči, než dítě mladší. (Gabriel a Novák, 2008, s. 94-95)

Poté je důležitá tzv. předadopční či předpěstounská péče. Tato péče trvá zpravidla tři měsíce. Až po uplynutí doby tří měsíců smí budoucí osvojitelé či pěstouni zažádat o svěřeni dítěte do jejich péče. Celý proces zprostředkování končí rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do péče nových náhradních rodičů. (Gabriel a Novák, s. 96)

Při přípravě budoucích náhradních rodičů se nepracuje pouze s nimi, ale v případě, že mají děti, také s vlastními dětmi a dále s osobami, které budou přicházet s dítětem do styku také. Považujeme za vhodné, aby s přijetím nového dítěte do rodiny souhlasila taky bližší rodina žadatelů, protože i ti ho přijímají do své rodiny. Je důležité, aby si dítě vytvořilo vazbu s novými rodiči, popřípadě novými sourozenci a také s celou širší rodinou. Tato vazba je předmětem další podkapitoly.

3.2 Vazba mezi dítětem a náhradními rodiči

Vazba, která se vytvoří mezi dítětem přicházejícím do rodiny a náhradními rodiči, by měla být pevná. Dítě si ze své rodiny většinou odneslo špatné zážitky a je potřeba, aby dítě svým novým rodičům důvěřovalo a cítilo se s nimi v bezpečí.

Děti, které přichází do nové rodiny, touží po tom, aby byly přijaty takovými, jací jsou. Chtějí se stát stejnou součástí rodiny, jako biologické děti. (Schoolerová, 2002, s. 19)

Proto, aby si dítě vytvořilo dobrou citovou vazbu ke svým novým rodičům, je zapotřebí, aby rodiče reagovali na potřeby dítěte. Pokud tedy naplňuje pečující osoba fyzické potřeby, ale i ty citové, dítě si tomu uvykne a pociťuje pocit bezpečí. (Schoolerová, 2002, s. 78)

Dle Matějčka (1994, s. 25-26) jsou důležité následující duševní potřeby, které mohou zajistě pomoci s budováním vztahu s dítětem. Je potřebné, aby dítě mělo dostatek podnětů zvenci a z těchto podnětů si také odneslo zkušenosti, které mu pomohou chápat svět kolem něj. Je rovněž potřebná životní jistota, která právě přímo souvisí s citovými vazbami na blízké osoby. Důležité však je také, aby dítě poznalo ocenění a uznání a mělo pocit, že jej v budoucnosti čekají nové věci a mělo tak pocit otevření budoucnosti ve svém životě.

Na vývoj osobnosti dítěte má nejdůležitější vliv právě rodina. Jedná se o výchovu daného dítěte, tak i o vztahy v rodině, které dítě ovlivňují. Rodina zásadním způsobem ovlivňuje to, jak dítě bude vnímat samo sebe, dává mu poznatky a zkušenosti, které mu pomohou pochopit svět, naučí se zacházet s pocity a také je vyjadřovat. (Vágnerová, 2012, s. 18-19)

Dle Matějčka (1994, s. 21) má na to, koho bude mít dítě rádo a vytvoří si k němu vazbu, vliv především chování osob. Pokud se k němu tedy někdo bude chovat mateřsky nebo otcovsky, bude takovou osobu přijímat za svého rodiče, i kdyby vlastním rodičem nebyl.

Jak zmiňuje Vágnerová (2012, s. 21-24) vytváření vazby k náhradním rodičům může trvat u každého dítěte různě dlouho. Čím je dítě straší a vyrůstalo v nepodnětném prostředí, tím hůře se mu navazují vztahy s náhradními rodiči.

Založení náhradní rodiny s menšími dětmi je odlišná od založení rodiny s adolescenty. Důvodem jsou jiné vývojové potřeby dětí, které ovlivňuje právě i věk. Adolescenti mají mnohem větší problémy s přizpůsobením se než menší děti. (Sobotková, 2001, s. 141-142)

Děti s deprivací zkušeností mají k lidem velmi povrchní vztahy a chybí u nich schopnost empatie. Tato neschopnost empatie může vést k zhoršení sociální adaptace. Často tyto děti projevují nevhodné chování, vstupují do osobního prostoru druhých lidí a vynucují si pozornost. Deprivované děti mají problémy s orientováním se ve svých vlastních pocitech. Toto se projevuje díky tomu, že jim nebyla poskytována zpětná vazba od své matky a nezískaly tak zkušenost s projevováním pocitů a odezvou. Tyto deprivované děti neumí regulovat své emoce. K ostatním lidem se projevují nedůvěřivě a někdy i agresivně. (Vágnerová, 2012, s. 29-31)

Děti, kterým byl v biologické rodině narušen socializační vývoj, mají problémy s respektováním pravidel. Dítě, které ve své biologické rodině nezažilo bezpečný a spolehlivý vztah, má problémy s náhledem na sebe sama. Takové dítě má často pocit, že nikomu na něm nezáleží, čímž vznikají problémy s jeho sebepojetím. (Vágnerová, 2012, s. 31)

Důležité pro vytvoření vazby mezi náhradními rodiči a dítětem je hledání společného zájmu. Pro navázání vazby je vhodné začít u společných informací, které se o sobě navzájem dozvěděli, které mají rodiče i dítě společné. (Cairns, 2013, s. 50-53)

Cairns (2013, s. 77-79) považuje pro vytvoření vazby důležité, aby se ze všeho nejdříve náhradní rodiče vcítily do situace dítěte. S dítětem i s okolím a blízkými musí udržovat blízké a důvěrné intimní vztahy, které budou rodičům oporou. V případě, že rodiče přijímají dítě s nenaplněnou vazbou, je důležité, aby se mohli kdykoli obrátit na odborníky, kteří v případě jakéhokoli problému rodičům poradí a povzbudí je. Díky těmto třem důležitým věcem rodiče u dětí mohou vybudovat jistou vazbu, při které dítě v rodině pocítí bezpečí.

Je důležité, aby se děti cítily v nové rodině bezpečně a milovaně, což jim umožní další rozvoj. Náhradní rodiče musí dětem pomoci odpoutat se od své rodiny. (Schoolerová, 2002, s. 19) Toto však platí u osvojení. Například u pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu je potřebné, aby náhradní rodiče podporovali vazby dětí s biologickými rodiči (ČESKO, 2012).

Vzhledem k tomu, že děti přicházející do nové rodiny mají problémy s navazováním vztahů. Dle Archerové (2001, s. 50-51) je důležité, aby byl podporován dotyk s dítětem. Je nezbytné si však dávat pozor na jednu důležitou věc. Děti, které zažily týrání, mají z dotyků strach, často je spojují se špatnými zážitky. Proto se musí na takové děti s citem a opatrně.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Vzhledem k tomu, že náhradní rodinná péče (také „NRP“) je málo diskutovaná a v případě medializace zkreslená, je podstatné, aby se o náhradní rodinné péči vědělo. Důvodem, proč se náhradní rodinnou péčí zabývat je fakt, že se s ní může potkat kdokoli. Často bývají náhradními rodiči příbuzní, zejména prarodiče. Sociální pracovníci v agendě náhradní rodinné péče pocítují nízkou informovanost obyvatel o formách náhradní rodinné péče, ale také o „riziku“, že sami obyvatelé se mohou stát kdykoli náhradními rodiči a jsou jim prezentovány ve velké míře zkreslené informace. Z těchto důvodů považujeme za podstatné, aby byli lidé správně informováni.

Stává se také zcela běžným, že náhradní rodinná péče je medializována spíše negativně, kdy se předkládá lidem, že náhradní rodiče bývají za toto odměňováni penězi, což se mnohým nelíbí. Ti si však neuvědomují, že náhradní rodina se často hledá dětem, které mají například lehkou mentální retardaci, syndrom CAN, fetální alkoholový syndrom, autismus, trpí deprivací, nebo se jedná o děti jiného etnika či sourozeneckou skupinu, a není jednoduché se o tyto děti postarat.

Tímto tématem se zabývá v České republice především Matějček Zdeněk. Nutno však zmínit, že literatura se stává již neaktuální a lidé mohou čerpat současné informace pouze z brožur, které lze nalézt na internetu. Dále se touto tematikou u nás zabývá Nožířová Jana, Koluchová Jarmila a Bubleová Věduna a mnozí další odborníci. Všichni tito odborníci se zajímají o náhradní rodinnou péči a také o přípravě náhradních rodičů či dětí. V zahraničí zmíníme především autorky Archerovou Caroline a Cairnsovou Kate, ze kterých je čerpáno i v této práci.

Výzkumy prováděny na téma informovanosti o náhradní rodinné péči v Luhačovicích nejsou. V roce 2007 však byla například zpracována bakalářská práce od Vyoralové Hany na téma Informovanost obyvatel Zlínského kraje o náhradní rodinné péči. Lze však nalézt několik málo výzkumů týkajících se informovanosti náhradní rodinné péče, kdy se tyto výzkumy objevují v bakalářských či diplomových pracích. Výzkum v této práci je však zaměřen konkrétněji na potřeby informovanosti obyvatel v ORP Luhačovice. V České republice může narazit na realizované výzkumy zaměřující se na náhradní rodinnou péči:

- Vývoj dětí a jejich potřeb v náhradní rodinné a výchovné péči v kontextu současného společenského vývoje (Zadavatelem projektu bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí a řešitelem projektu Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN);

- Celostátní výzkum veřejného mínění ČEŠI A PĚSTOUNSKÁ PÉČE 2012
(Nadační fond J & T).

4.1 Klíčové koncepty

Rodina

Dle Colorosové (2008, s. 148) je rodina mikrosystém. V tomto mikrosystému členové na sebe navzájem působí, ale také působí na systém jako celek. Rovněž také popisuje rodinu jako malou skupinu lidí, kde jsou si lidé věrní, pečují o sebe, mají stejné zvyky a jazyk a hranice této skupiny jsou pevné, ale také flexibilní.

Náhradní rodinná péče

Dle Matějčka (1999, s. 31) je náhradní rodinná péče: „forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.“

5 DESIGN VÝZKUMU

5.1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka: Jsou obyvatelé obce s rozšířenou působností (také „ORP“) Luhačovice informováni o náhradní rodinné péči?

Dílčí otázky:

- Kde obyvatelé získávají informace o náhradních formách péče a jsou s nimi spokojeni?
- Znají konkrétní formy náhradní rodinné péče a rozumí tomuto pojmu?
- Chtějí se obyvatelé ORP Luhačovice dozvědět více informací o náhradní rodinné péči?
- Jakým způsobem chtějí obyvatelé ORP Luhačovic získávat další informace?
- Jaké je mínění obyvatel obce s rozšířenou působností Luhačovice na NRP?

5.2 Výzkumné cíle

Hlavním cílem výzkumu je zjištění informovanosti obyvatel Luhačovic, jakožto obce s rozšířenou působností, o náhradní rodinné péči.

Dílčí výzkumnými cíli je zjistit:

- zdroj informací o náhradní rodinné péči a spokojenost s informacemi
- minimální znalost o formách náhradní rodinné péče
- zájem obyvatel dozvědět se více o formách náhradní rodinné péče
- formu, jakou chtějí obyvatelé získat informace o NRP
- mínění na NRP

5.3 Výzkumný soubor

Základním výzkumným souborem byli obyvatelé Luhačovic, jakožto obce s rozšířenou působností. Jednalo se o obyvatele starší 20 let. Dle Vágnerové (2007, s. 15) se lidé stávají rodičem právě v mladší dospělosti, která zahrnuje období od 20 do 40 let. V období střední dospělosti (Vágnerová, 2007, s. 185) lidé chtějí stále předat své nabyté celoživotní

zkušenosti potomků. Z praxe sociálního pracovníka v agendě náhradní rodinné péče vyplývá, že náhradním rodičem se mohou stát i lidé starší 50 let. Nejčastěji tomu bývá v případě, že jejich potomek se o vlastní dítě přestane starat či nemůže starat. Dalším častým důvodem je také smrt potomků a prarodiče dítěte se tak stávají pěstouny nebo poručníky svých vnoučat. Proto byla zvolena věková hranice obyvatel Luhačovice starších dvaceti let.

5.4 Technika sběru dat a metody analýzy dat

Sběr dat probíhal pomocí anonymního nestandardizovaného dotazníku. Tento dotazník je uveden v příloze (Příloha PI). Realizace dotazníkového šetření probíhala v měsících únor a březen 2014. Dotazníky byly rozdány do dvou vybraných úřadů, které se spadají pod ORP Luhačovice. Jednalo se tedy o záměrný výběr. Respondentům tímto byla zaručena anonymita. Celkově bylo rozdáno 170 dotazníků, vyplněno jich bylo 118. Návratnost dotazníku je tedy 69%.

V dotazníku bylo 26 otázek, z toho jedna otázka tvořila dvě otázky, otázku uzavřenou i otevřenou. Otázky byly voleny tak, aby byly pro všechny respondenty srozumitelné. V dotazníku se objevilo 25 otázek uzavřených a dvě otázky otevřené.

Na začátku výzkumu byl však **předvýzkum**, kdy byl náhodně několika obyvatelům Luhačovic rozdán dotazník. Tento předvýzkum nám pomohl zjistit, zda jsme otázky volili srozumitelně a jasně. Z tohoto předvýzkumu nám vyplynulo, že obyvatelé jsou málo informováni. Poté jsme zahájili samotný výzkum.

Vzhledem k tomu, že výzkum byl zaměřen na informovanost obyvatel Luhačovic, zvolili jsme kvantitativní výzkum. Tento dotazník byl následně vyhodnocen pomocí deskriptivní statistiky (Chrásková, 2007, s. 40). Data, která byla shromážděna, jsou zaznamenána na prostorových výsečových grafech s legendou a procenty odpovědí. U otázek se nachází tyto prostorové výsečové grafy s popisem, s výjimkou otázky č. 6. U otázky č. 6 jsou použity sloupcové grafy.

6 ANALÝZA DAT

Dotazník vyplnilo celkem 118 obyvatel obce s rozšířenou působností Luhačovice. První čtyři otázky se týkaly demografických údajů, které měly obyvatele zbavit napětí. U otázky č. 3 se jednalo o filtrační položku. První otázka dotazníku byla na pohlaví respondenta. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 42 mužů, kteří tvořili 36% procent respondentů, a 76 žen, které tvořily 64%.

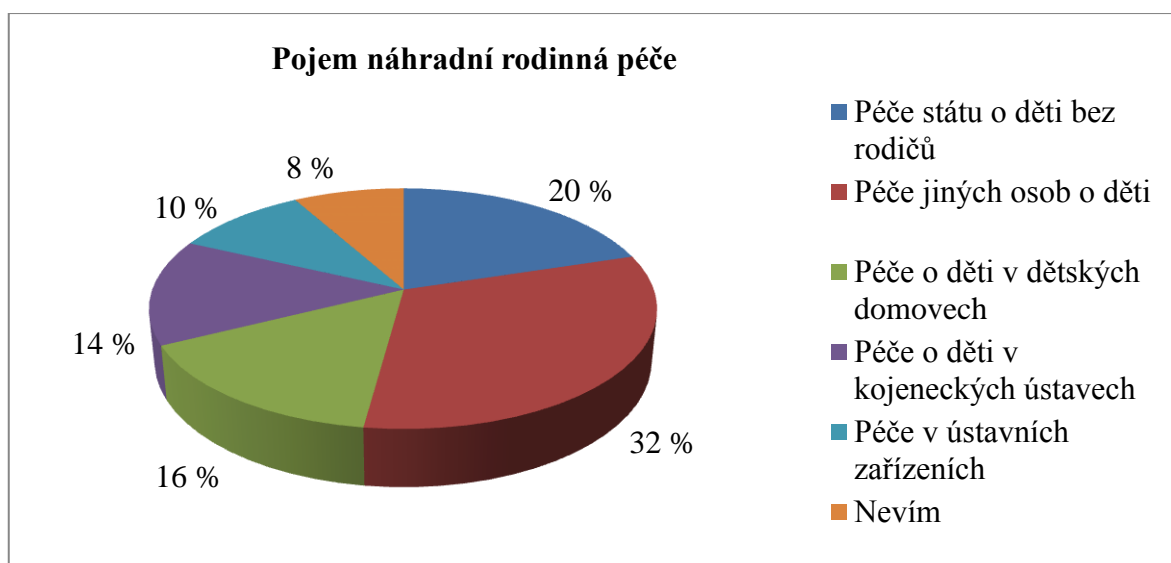
Otázka druhá zjišťovala věk. Věk obyvatel byl stanoven na minimální věkovou hranici 20 let. 19 (16%) obyvatel ve věku 20 až 30 let, 36 (31%) obyvatel ve věku 31 až 40 let, 33 (28%) obyvatel ve věku 41 až 50 let a 30 (25%) obyvatel ve věku 51 let a více.

Třetí otázkou bylo, kde v ORP Luhačovice obyvatelé žijí. Z Luhačovic a přilehlých obcí bylo 77 obyvatel (65 %) a 41 (35 %) obyvatel spadalo pod Slavičín a přilehlé obce.

Vzhledem k tomu, že žadatelem o náhradní rodičovství se může stát i osoba, která žije sama, čtvrtá otázka se týkala rodinného stavu obyvatel. 26 obyvatel (22 %) bylo svobodných, 72 vdaných (61 %) či ženatých, 13 rozvedených (11 %) a 7 ovdovělých (6 %).

Následujících 8 otázek se zaměřuje na znalosti obyvatel obce s rozšířenou působností Luhačovice o náhradní rodinné péči.

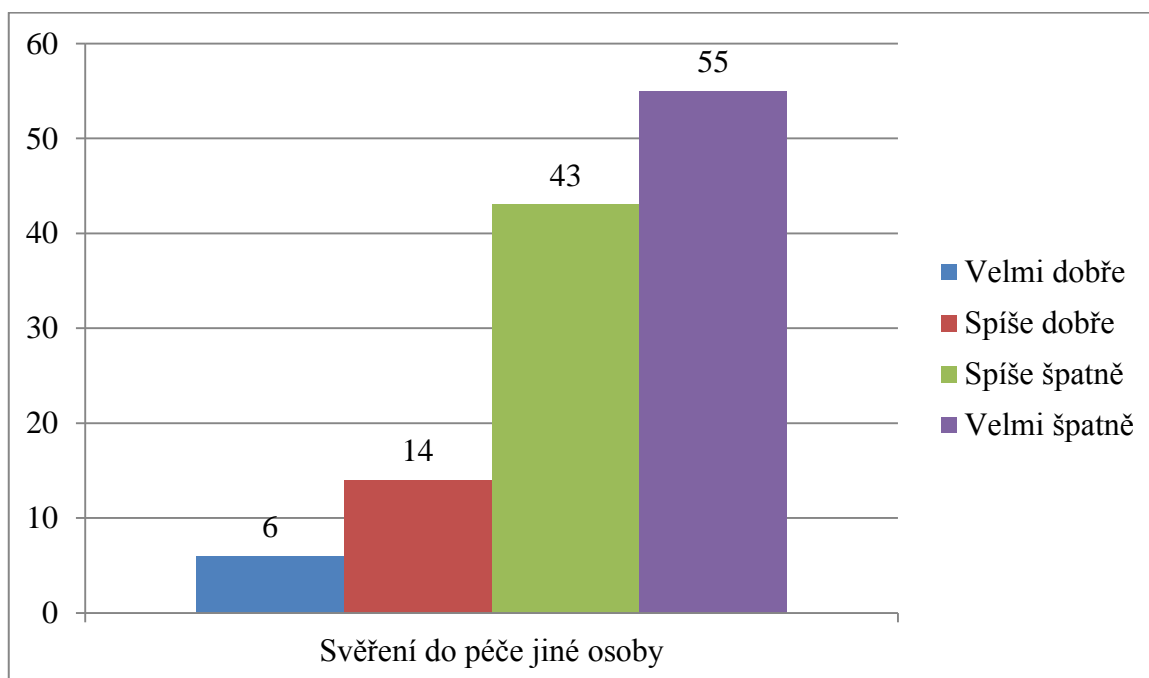
Otázka č. 5. Co je náhradní rodinná péče?

Graf 1: Náhradní rodinná péče

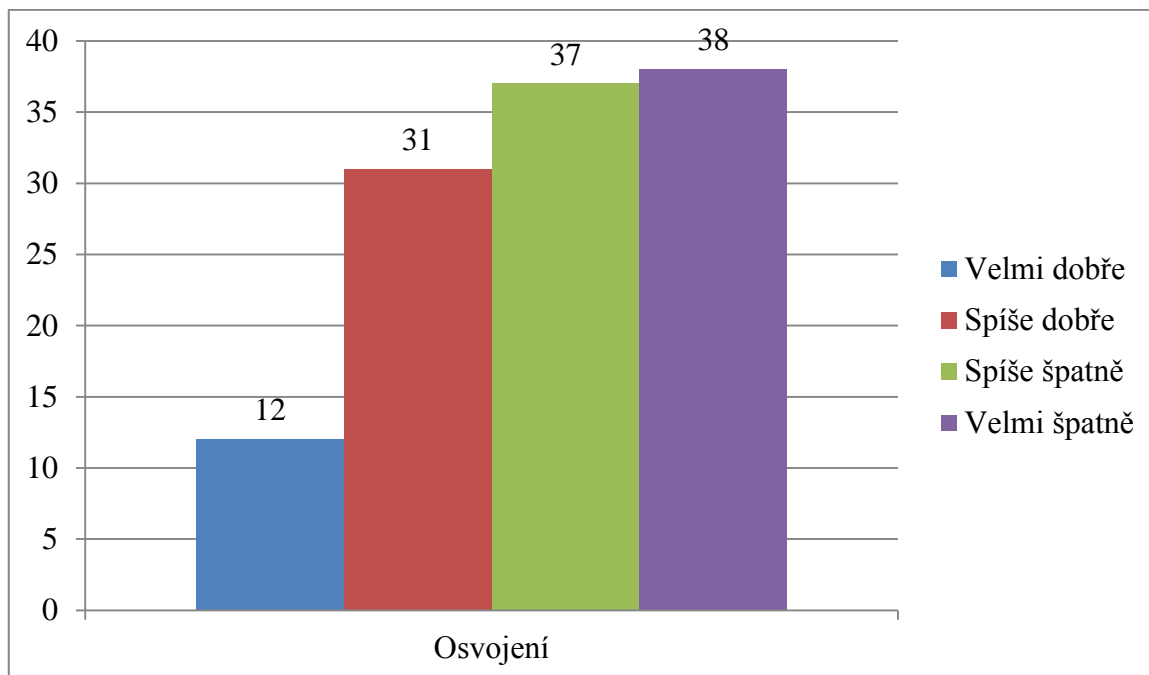
Otázka č. 5 se zaměřovala na náhradní rodinnou péči obecně, zda obyvatelé vědí, co konkrétní pojem znamená. U této otázky mohli obyvatelé volit více odpovědí. 74 obyvatel (32 %) odpovědělo správně, že náhradní rodinná péče je péče jiných osob o děti. Pro 47 obyvatel (20 %) je správná definice péče státu o děti bez rodičů. Náhradní výchova je velmi podobná pojmu náhradní rodinná péče, proto se lze domnívat, že lidé jako třetí nejčastější odpověď volili, že náhradní rodinná péče je péče o děti v dětských domovech. 33 obyvatel (14 %) se domnívá, že za náhradní rodinnou péči lze považovat péči v kojeneckých ústavech. Péče o děti v ústavních zařízeních zvolilo 23 obyvatel, což je 10 %. 19 obyvatel (8 %) nevědělo, ke které definici se mají přiklonit a zvolili odpověď „nevím“.

Následující grafy se vztahují k otázce č. 6.: O které formě náhradní rodinné péče máte informace?

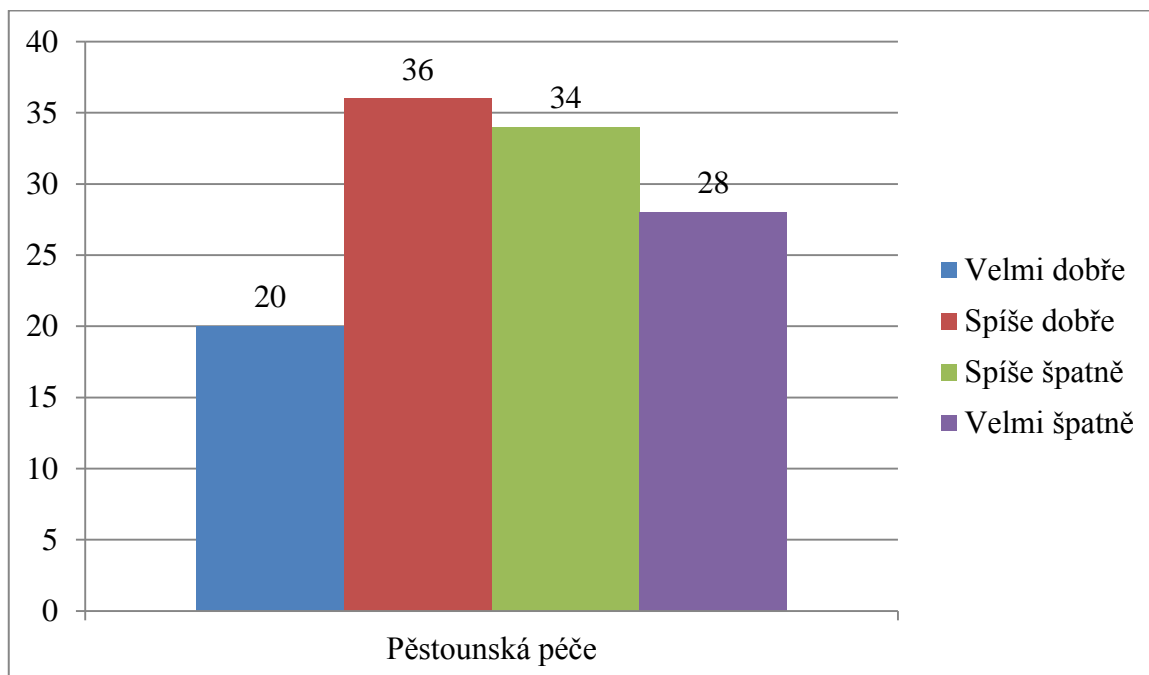
Graf 2: Svěření do péče jiné osoby

Zde je jasně viditelné, že obyvatelé se cítí být velmi špatně informovaní, co se týče svěřením dítěte do péče, kdy takto odpovědělo 55 obyvatel (47 %). Spíše špatně informovaných se cítí 43 obyvatel (36 %). 20 obyvatel (17 %) se cítí, že jsou spíše informovaní nebo velmi dobře informovaní.

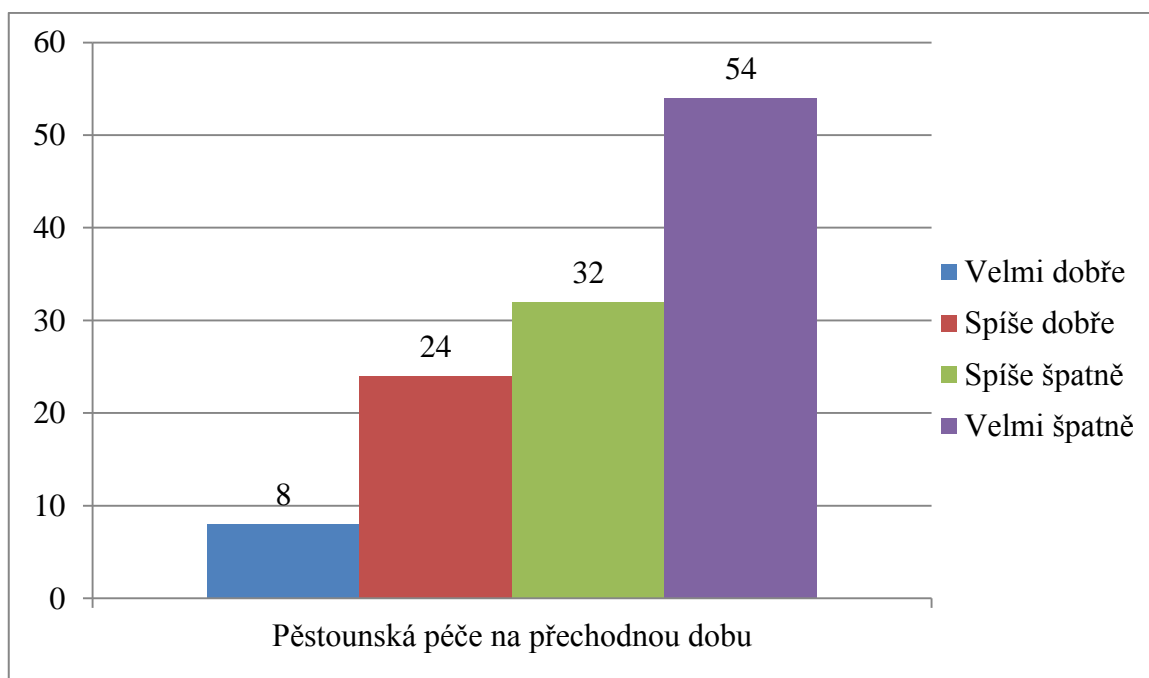
Graf 3: Osvojení

Velmi špatně informovaní jsou obyvatelé v 38 případech (32 %), a spíše špatně informovaní jsou obyvatelé v 37 případech (32 %). Spíše dobré informace má 31 obyvatel Luhačovic (26 %). A 12 obyvatel (10 %) odpovědělo, že jsou o osvojení velmi dobře informováni.

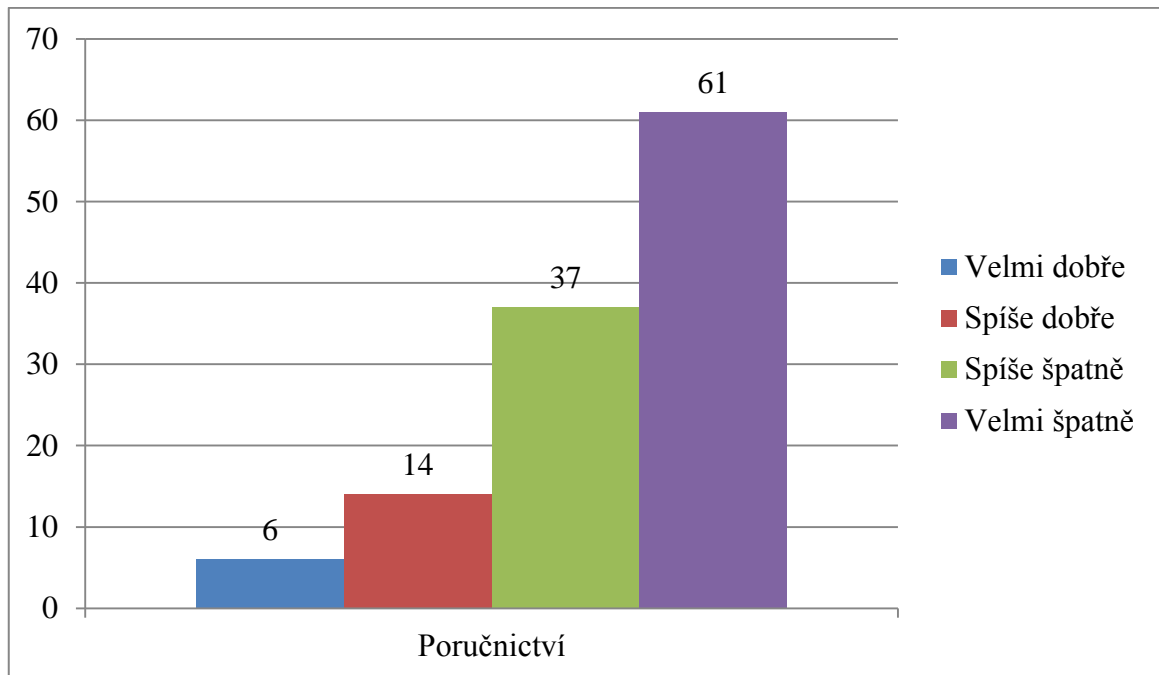
Graf 4: Pěstounská péče

Co se týče pěstounské péče, obyvatelé byli pozitivnější. 28 obyvatel (24 %) se cítí velmi špatně informovaných, 34 (29 %) spíše špatně. Ovšem nejvíce obyvatel, což je 36 (30 %), se cítí spíše dobře informovano. 20 obyvatel (17 %) zodpovědělo, že jsou velmi dobře informovaní.

Graf 5: Pěstounská péče na přechodnou dobu

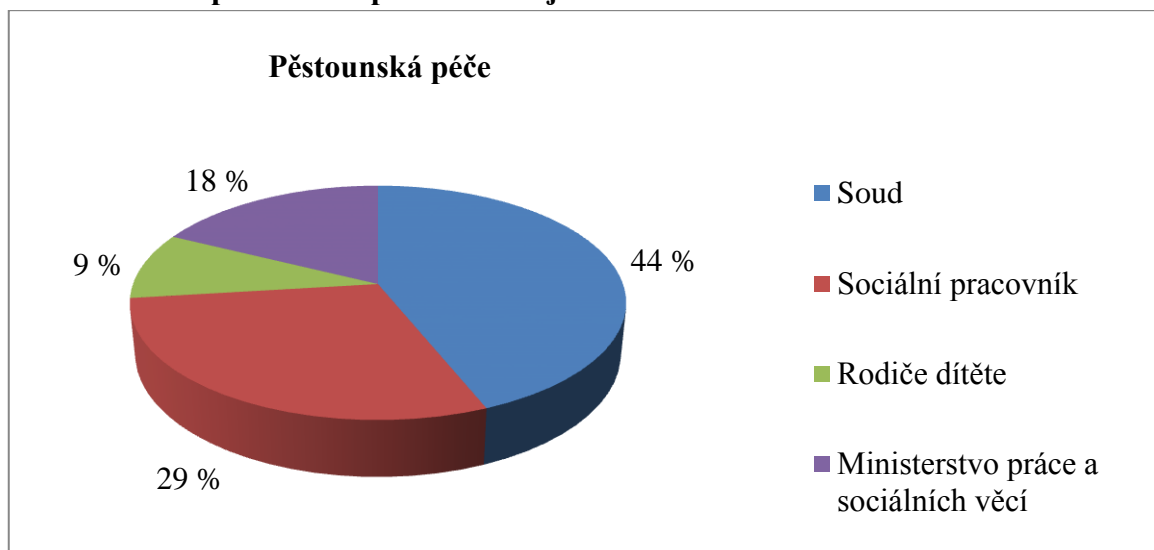
O pěstounské péči je velmi špatně informováno 54 obyvatel (46 %). 32 obyvatel (27 %) se cítí spíše špatně informováno. Ve 24 dotaznících (20 %) se obyvatelé vyjádřili, že jsou o pěstounské péči na přechodnou dobu spíše špatně informováni. Pouze v 8 případech (7 %) se obyvatelé cítili velmi dobře informováni.

Graf 6: Poručnictví

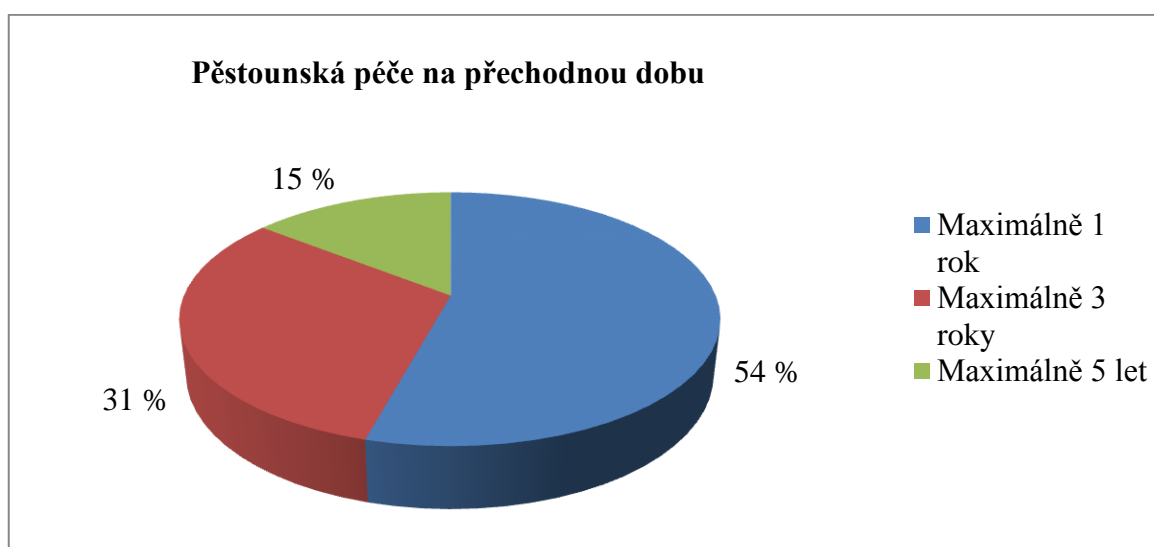
61 obyvatel (52 %) je, co se poručnictví týče, velmi špatně informováno. Spíše špatně je informováno 37 obyvatel (31 %). Jen ve 14 případech (12 %) jsou obyvatelé spíše dobře informováni a pouhých 6 obyvatel (5 %) má o poručnictví velmi dobré informace.

Otázka číslo 6 zjišťovala, jak jsou obyvatelé informováni o jednotlivých formách náhradní rodinné péče. U této otázky jsme zvolili čtyřstupňové škálování. Z těchto grafů je patrné, že lidé se cítí nejvíce informováni o pěstounské péči. Z grafů vychází, že lidé jsou spíše špatně nebo velmi špatně informováni o formách NRP. O pěstounské péči mají obyvatelé tedy nejvíce informací. Nejméně informovaní se cítí obyvatelé ORP Luhačovice o pěstounské péči na přechodnou dobu, poručnictví nebo osvojení. Výsledky jsou velmi překvapivé. Očekávali jsme spíše dobrou informovanost o osvojení a pěstounské péči, avšak obyvatelé vyjádřili špatnou informovanost u všech forem náhradní rodinné péče s výjimkou pěstounské péče.

Otázka č. 7. O pěstounské péči rozhoduje:

Graf 7: Rozhodování o pěstounské péči

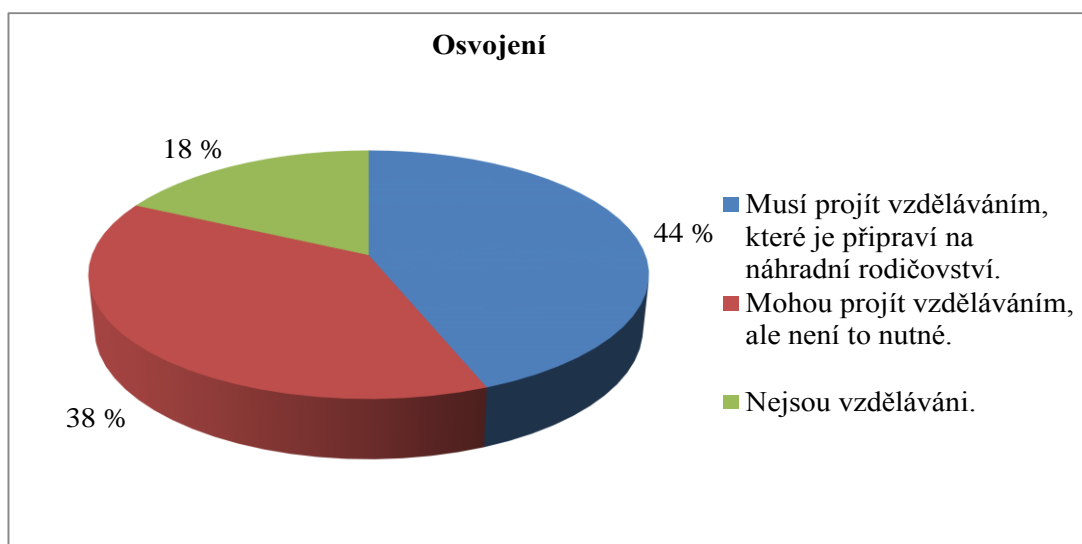
Tato otázka se zaměřovala na znalost pěstounské péče. Je důležité, aby lidé věděli, že v případě pěstounské péče, ale i ostatních forem, záleží vždy na rozhodnutí soudu, které zvažuje, zda je například pěstounská péče pro dítě vhodná a zda není v rozporu s jeho zájmy. 57 obyvatel (44 %) správně odpovědělo, že o této formě náhradní rodinné péče rozhoduje soud. 38 obyvatel (29 %) odpovědělo, že o pěstounské péči rozhoduje sociální pracovník. Pro rozhodnutí rodičů o pěstounské péči se rozhodlo 12 obyvatel (9 %) a pro rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí se rozhodlo 23 obyvatel (18 %).

Otázka č. 8. Pěstounská péče na přechodnou dobu trvá:

Graf 8: Délka trvání pěstounské péče na přechodnou dobu

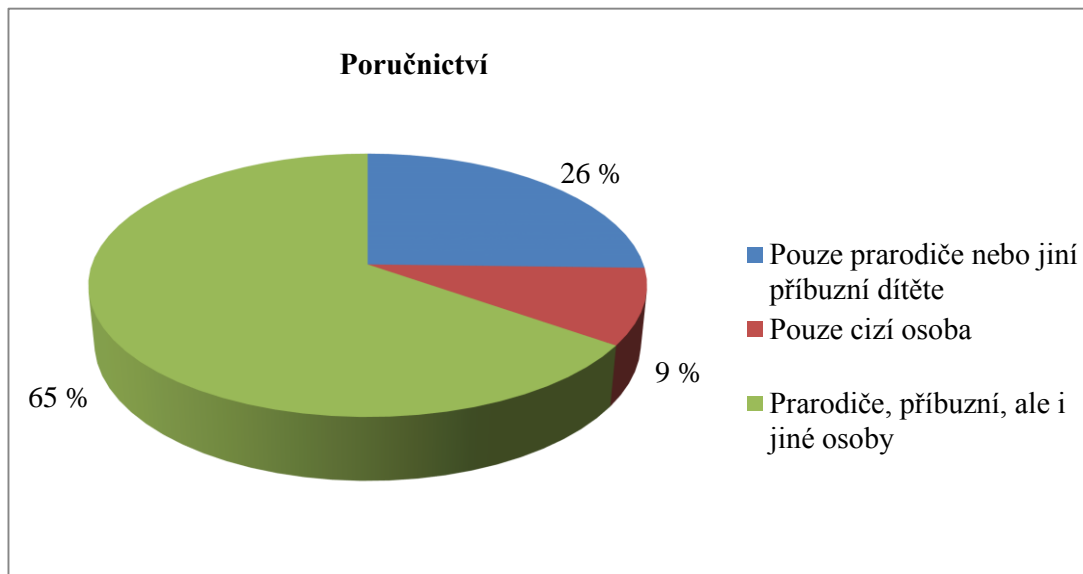
Touto otázkou byla zjišťována míra znalosti o pěstounské péči na přechodnou dobu. Správně odpovědělo 64 obyvatel (54 %), když zvolilo odpověď první, tedy že dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu může být u svých náhradních rodičů maximálně jeden rok. 37 obyvatel (31 %) zvolilo odpověď druhou, tedy že pěstounská péče na přechodnou dobu trvá 3 roky a zbylých 17 (15 %) zvolilo dobu trvání 5 let. Z tohoto je jasné patrné, že lidé spíše hádali, vzhledem k tomu, že 46 % obyvatel odpovědělo nesprávně. Tato situace vznikla nejspíše tak, že tento institut náhradní rodinné péče je zde pouze pár let a obyvatelé o něm nemají takové povědomí.

Otázka č. 9. Osvojitelé:

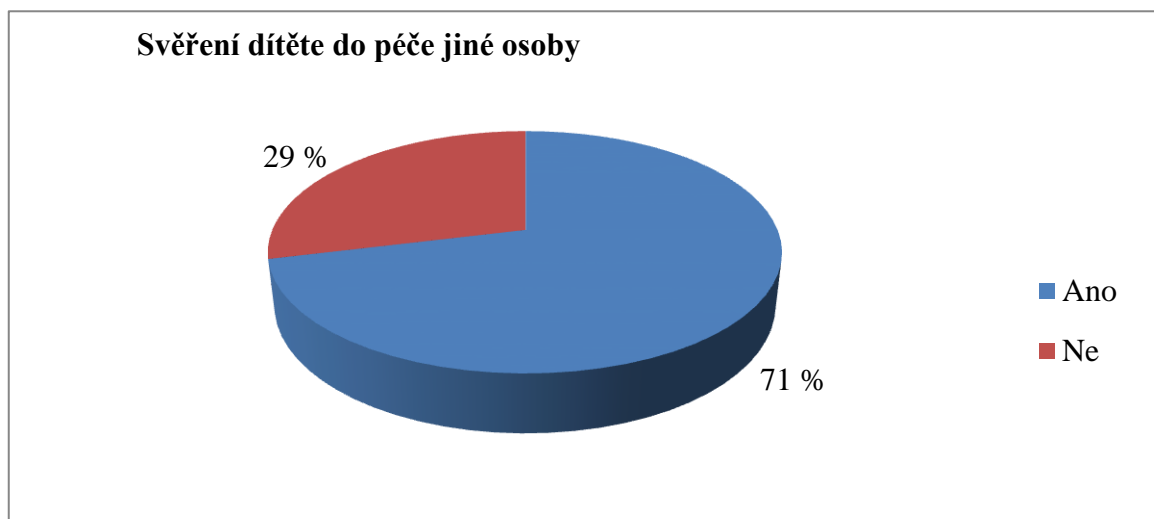
Graf 9: Vzdělávání osvojitelů

Otázka devátá se zabývala osvojiteli a přípravou na rodičovství. Obyvatelé měli uvést, zda se osvojitelé musí zúčastnit přípravy či nikoliv. 52 obyvatel (44 %) zvolilo odpověď, že osvojitelé musí projít vzděláním, které je připraví na náhradní rodičovství. Druhou odpověď, tedy že osvojitelé mohou projít vzděláním, ale není to nutné, zvolilo 45 obyvatel (38 %). Poslední odpověď zvolilo 21 obyvatel (18 %), kteří se domnívají, že osvojitelé vzděláním projít nemusí.

Otázka č. 10. Poručníky smí být:

Graf 10: Poručníci

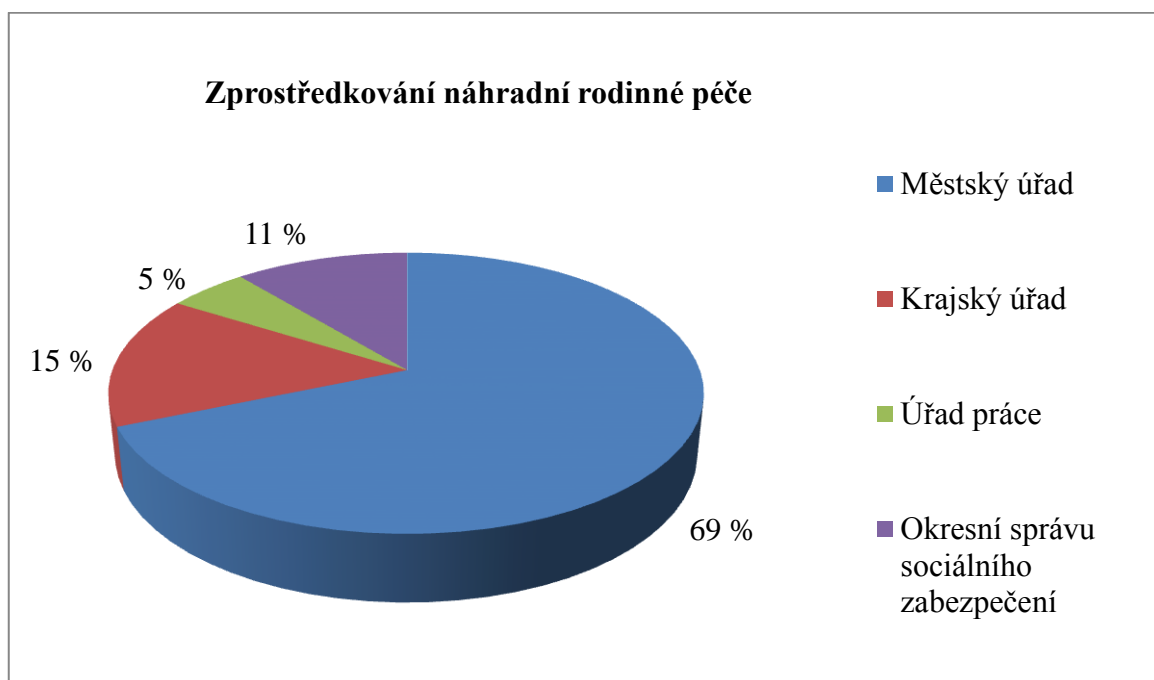
U této otázky, zabývající se poručníky, odpovědělo 30 obyvatel (26 %), že poručníky smí být pouze prarodiče či jiní příbuzní dítěte. 11 obyvatel (9 %) zvolilo druhou odpověď, tedy že poručníky smí být pouze cizí osoba, tedy ta, která nemá příbuzenský vztah k dítěti. 77 obyvatel (65 %) správně odpovědělo, že poručníky smí být jak příbuzní dítěte, tak i jiné osoby, které příbuzenský vztah k dítěti nemají.

Otázka č. 11. Při svěření dítěte do péče jiné osoby smí být dítě svěřeno příbuzným.

Graf 11: Příbuzní a svěření dítěte do péče jiné osoby

Tato otázka se zaměřovala na formu náhradní rodinné péče svěřením dítěte do péče jiné osoby. 84 obyvatel (71 %) odpovědělo správně, že dítě může být svěřeno příbuzným, jedná-li se o svěřením do péče jiné osoby. 34 obyvatel (29 %) se naopak domnívalo, že dítě svěřeno příbuzným nesmí být. Z tohoto plyne, že lidé si ne vždy uvědomují, že se mohou stát pečovateli o dítě, které mají v příbuzenském vztahu. Proto by se o náhradní rodinné péči mělo více mluvit.

Otázka č. 12. Při žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče je třeba se obrátit na:

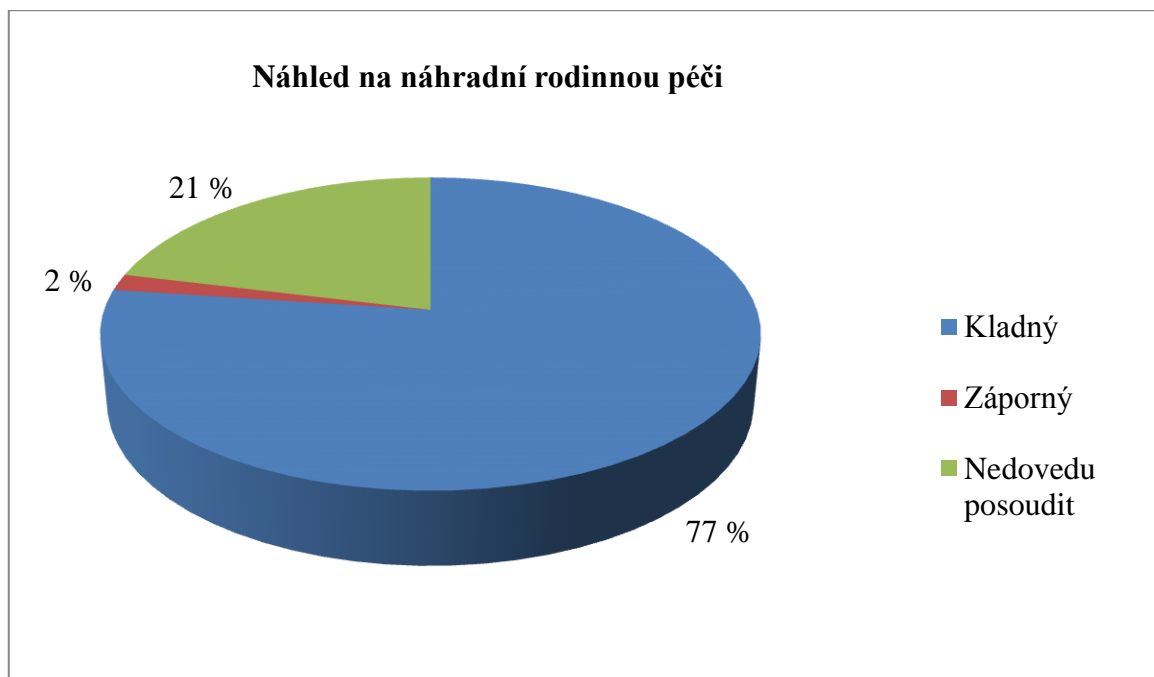
Graf 12: Žádost o zprostředkování náhradní rodinné péče

Tato otázka je zaměřena na zjištění toho, zda lidé vědí, kam se v případě zájmu či informací obrátit. 81 obyvatel (69 %) odpovědělo správně, že v případě zprostředkování se musí obrátit na městský úřad, konkrétně na sociálního pracovníka zabývajícího se náhradní rodinnou péčí. 18 obyvatel (15 %) zmínilo, že by se obrátilo na krajský úřad. Tato odpověď se nedá považovat za špatnou, vzhledem k tomu, že následně po zprostředkování náhradní rodinné péče se odesílají dokumenty na krajský úřad, kde pokračují v procesu vzdělávání náhradních rodičů a k vybírání vhodných rodičů pro dítě, které je potřebuje. 13 obyvatel (11 %) uvedlo, že by se obrátili na okresní správu sociálního zabezpečení. Lze se domnívat, že respondenti byli zmateni slovem sociální a proto se rozhodli pro tuto variantu. Na úřad práce by se obrátilo 6 obyvatel (5 %). Z praxe na sociálním odboru je

známo, že na úřadech práce nabízí nezaměstnaným ženám náhradní rodinnou péči jako vhodnou alternativu zaměstnání.

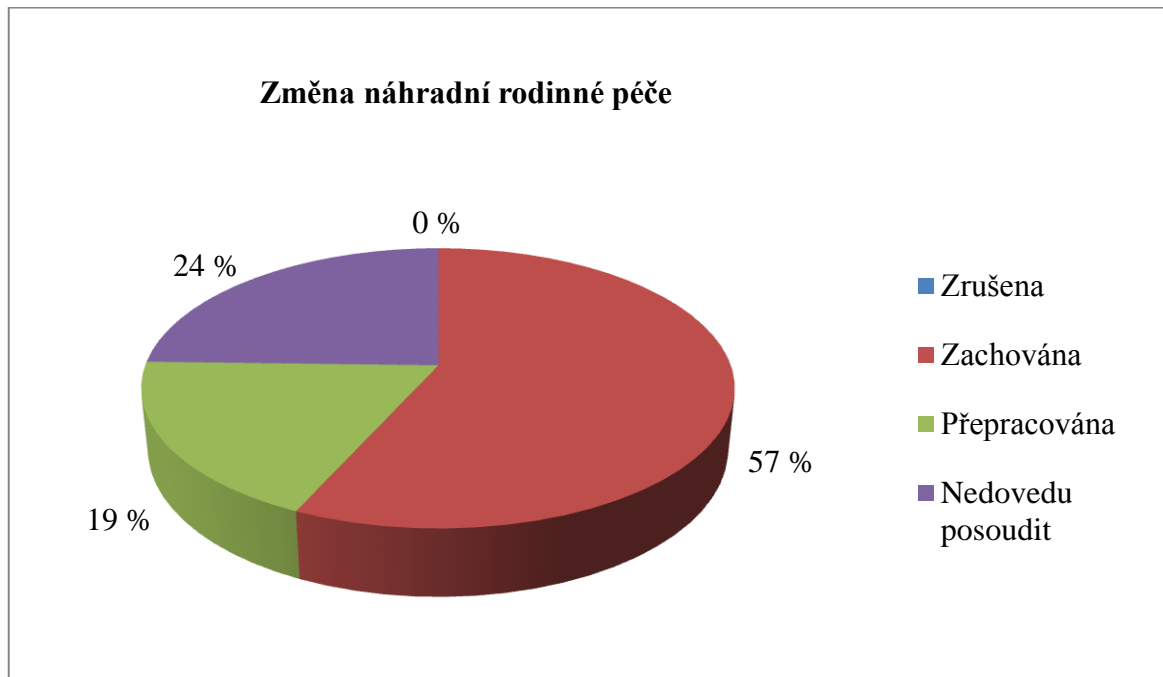
Zbývajících 8 otázek se zabývá náhledem a informovaností o náhradní rodinné péči, s výjimkou otázky č. 23, která slouží jako kontrolní otázka k otázce č. 12.

Otázka č. 13. Jaký máte náhled na náhradní rodinnou péči?

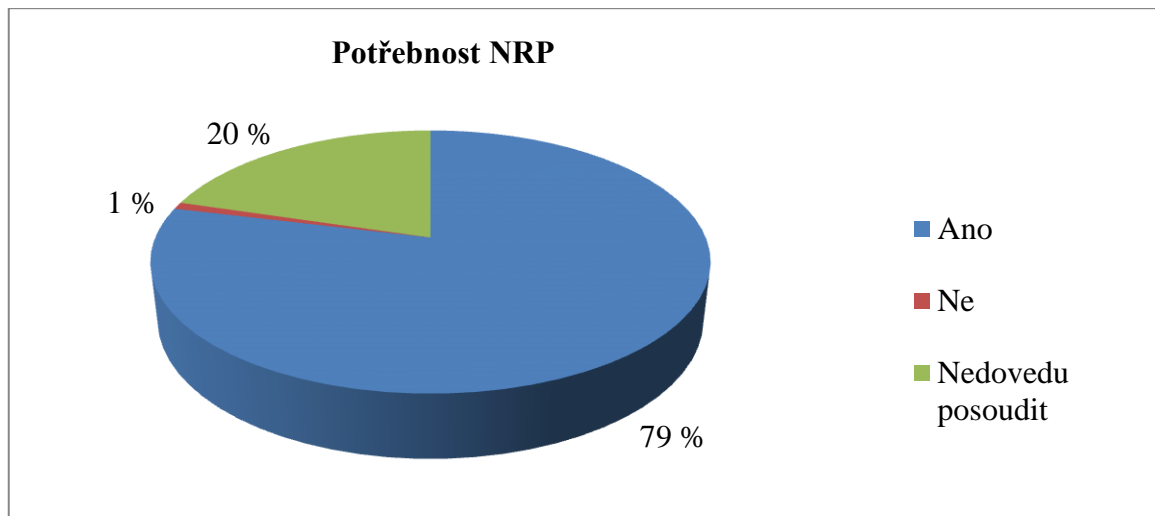
Graf 13: Náhled na náhradní rodinnou péči

Tato otázka zjišťovala náhled obyvatel ORP Luhačovice na náhradní rodinnou péči. Kladný náhled na ni má 91 obyvatel (77 %). 25 obyvatel (21 %) nedokázalo posoudit svůj náhled na náhradní rodinnou péči a 2 obyvatelé (2 %) k ní zaujímají záporný postoj. Zjištění, že 77 % obyvatel má kladný náhled, může vést dříve či později obyvatele ke snaze získat více informací a přispět tak k lepší informovanosti a možnému nárůstu zájemců o náhradní rodičovství.

Otázka č. 14. Náhradní rodinná péče by měla být z Vašeho pohledu:

Graf 14: Změna institutu náhradní rodinné péče

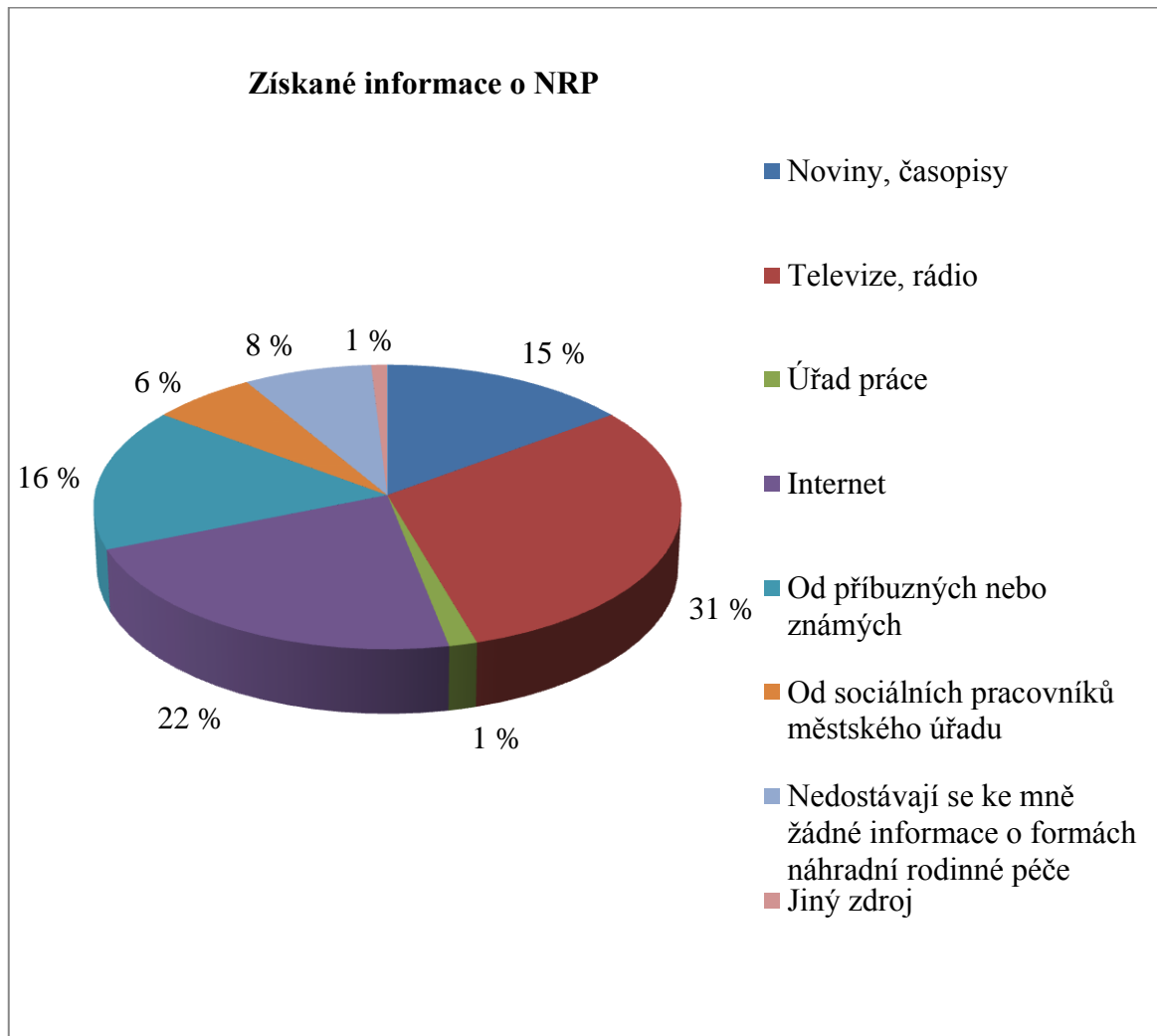
Otázka č. 14 zjišťovala, zda by obyvatelé uvítali změnu nebo zda by naopak institut náhradní rodinné péče ponechali nezměněný. Tento institut by ponechalo nezměněný 67 respondentů (57 %). 22 obyvatel (24 %) nedovede posoudit, zda by se situace měla změnit a podle 29 obyvatel (19 %) by měla být transformována. Velmi pozitivní je, že žádný respondent nechce zrušit náhradní rodinnou péči. Z tohoto lze usoudit, že lidé ji obyvatelé považují za velmi důležitou součást.

Otázka č. 15. Je podle Vás náhradní rodinná péče potřebná?

Graf 15:Potřebnost náhradní rodinné péče

V této otázce se obyvatelé měli zamyslet, zda považují NRP za potřebnou. 93 obyvatel (79 %) považuje NRP za nezbytnou a potřebnou pro děti, které nemohou vyrůstat ve svých rodinách, ale i pro společnost. Tuto situaci nedovedlo posoudit 24 obyvatel (20 %) a jeden obyvatel (1 %) považoval NRP za zcela nepotřebnou. Považujeme za velmi pozitivní zjištění, že lidé považují náhradní rodinnou péči za potřebnou pro děti, které nemají to štěstí vyrůstat ve svých vlastních rodinách.

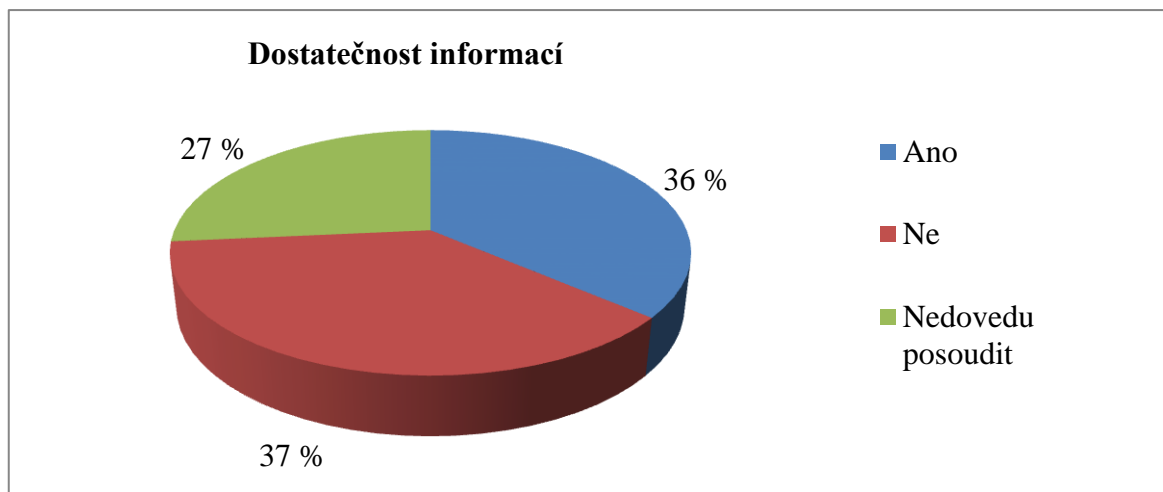
Otázka č. 16. Odkud máte dosavadní informace o náhradní rodinné péči? (Možno zvolit více odpovědí.)

Graf 16: Dosavadní informace o náhradní rodinné péči

Tato otázka zjišťovala, odkud obyvatelé mají dosavadní informace. Zde obyvatelé mohli uvést více odpovědí. 31 obyvatel (15 %) odpovědělo, že dosud získali informace z novin a časopisů. Televize a rádio uvedlo 64 obyvatel (31 %). 3 obyvatelé (1 %) uvedli, že dosavadní informace získali na Úřadu práce. 46 obyvatel (22 %) získalo informace o NRP na internetu. Příbuzní a známí poskytlo informace 34 obyvatelům (16 %). 16 obyvatel (8 %) uvedlo, že se k nim nedostávají žádné informace. Tito respondenti byli vyzváni, aby přeskočili otázky číslo 16 a 17, které se týkaly dostatečnosti informací a důvodem jejich získání. Od sociálních pracovníků na městském úřadě získalo informace 13 obyvatel (6 %). 2 obyvatelé (1 %) uvedli, že dosavadní informace získaly z jiného zdroje, kdy oba uvedli, že tímto zdrojem bylo zaměstnání. Z tohoto vyplývá, že nejvíce se lidé o náhradní rodinné péči dozvědí z televize, rádia a z internetu.

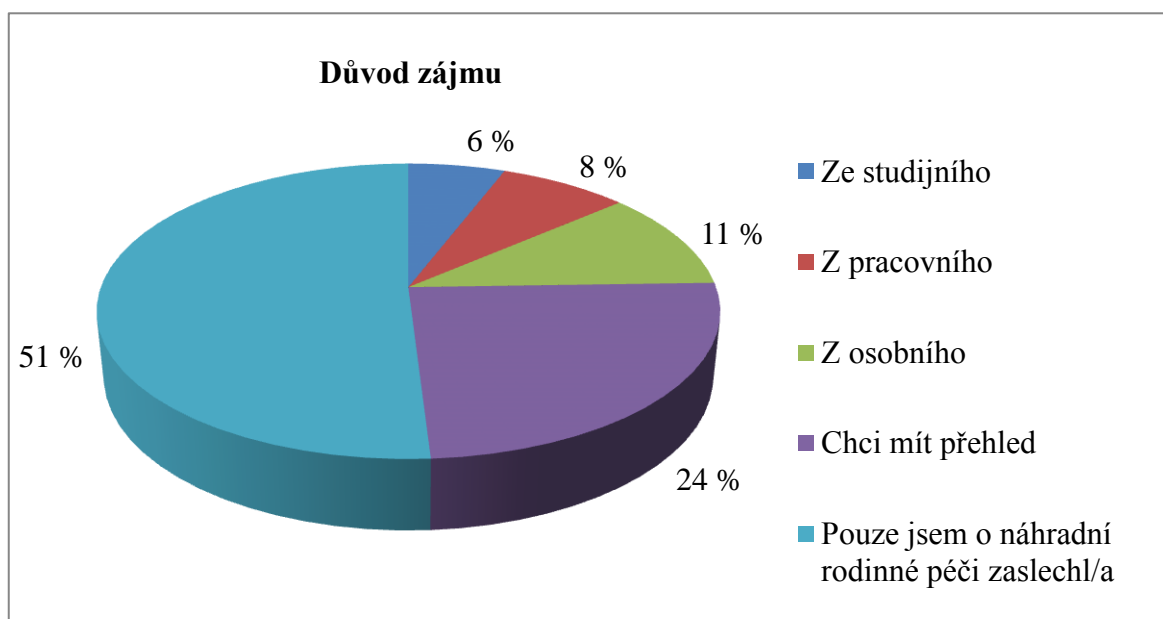
Otázka č. 17. Byly pro Vás tyto informace dostačující?

Graf 17: Dostatečnost získaných informací

Otázka číslo 17 zjišťovala, zda obyvatelům stačily získané informace. Z celkového počtu informovaných obyvatel, tedy 102 obyvatel, 38 obyvatel (37 %) shledalo informace nedostačujícími. 37 obyvatel (36 %) bylo s informacemi spokojeno a 27 obyvatel (27 %) nedovedlo posoudit, zda jim získané informace dostačovaly. Z tohoto je patrné, že lidé by se rádi dozvěděli další informace o náhradní rodinné péči, aby si rozšířili své povědomí o této problematice.

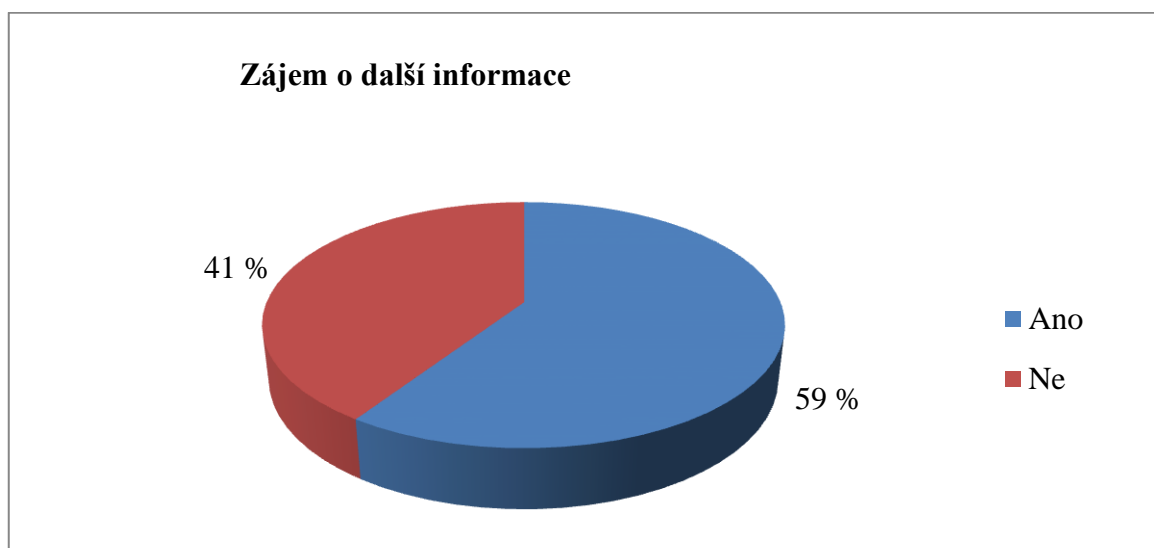
Otázka č. 18. Z jakého důvodu jste se zajímal/a o informace o náhradní rodinné péči?

Graf 18: Důvod zájmu o informace

Tato otázka zjišťovala, co obyvatelé ORP Luhačovice vedlo k zjišťování informací o náhradní rodinné péči. Opět z celkového počtu 102 obyvatel, ke kterým se informace dostávají, 52 obyvatel (51 %) o NRP pouze zaslechlo, 25 obyvatel (24 %) se o tyto informace zajímalo, aby mělo přehled o dané problematice. Osobní důvod vedl k zjišťování informací u 11 obyvatel (11 %). Pracovní motiv vedl 8 obyvatel (8 %) k zjištění potřebných informací a 6 obyvatel (6 %) potřebovali informace k jejich studiu. Největší procento tvoří respondenti, kteří o NRP pouze zaslechli.

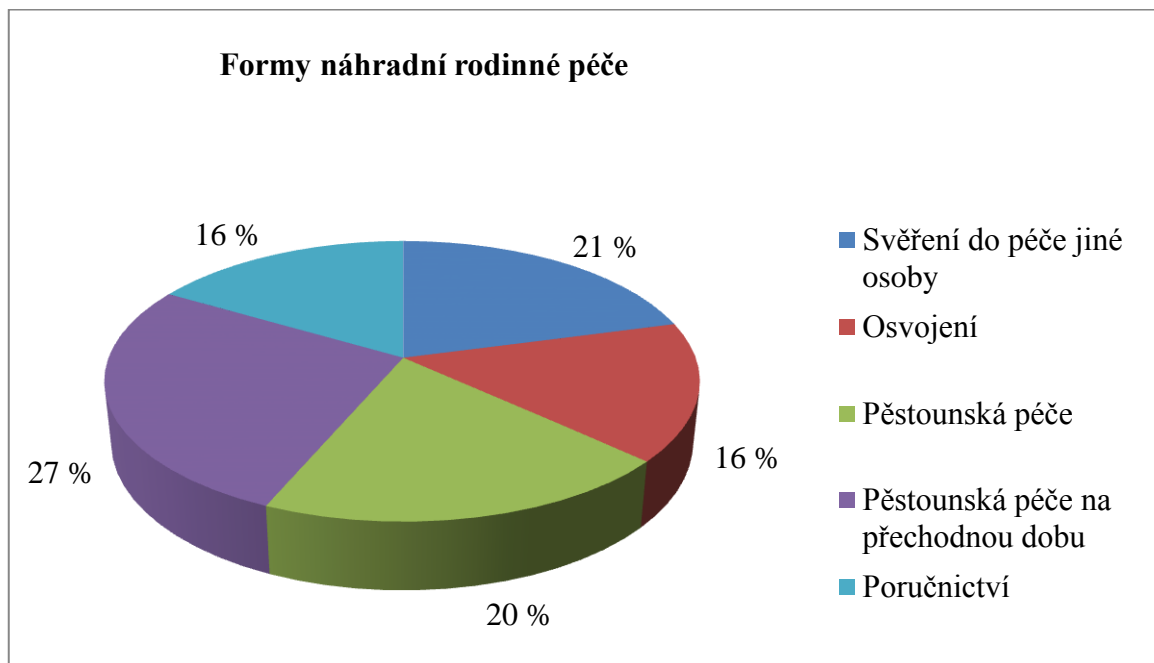
Otázka č. 19. Máte zájem získat informace o formách náhradní rodinné péče?

Graf 19: Zájem o další informace

Tato otázka postihla zájem obyvatel o získání informací o náhradní rodinné péči. Další informace o NRP by chtělo získat 70 obyvatel (59 %). Naopak 48 obyvatel (41 %) o další informace nemá zájem. Tito byli vyzváni k přeskočení následujících tří otázek a pokračování otázkou číslo 22.

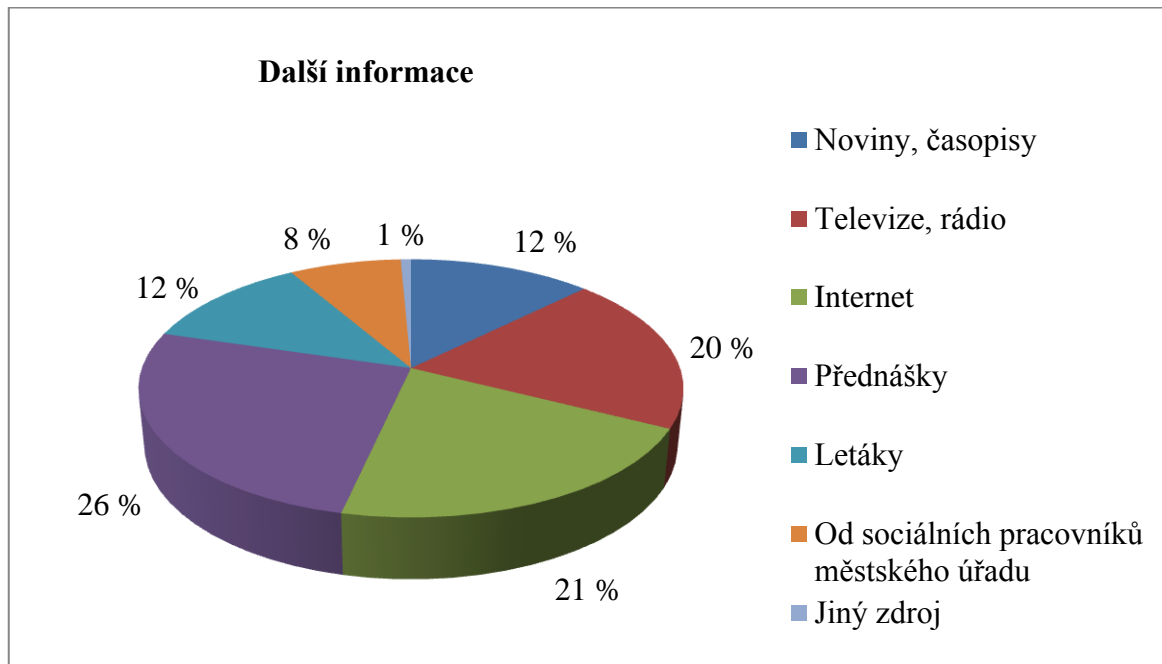
Otázka č. 20. O které formě náhradní rodinné péče byste chtěl/a získat více informací? (Možno zvolit více odpovědí.)

Graf 20: Zájem o získání informací o jednotlivých formách NRP

Tato otázka zjišťovala, která forma NRP je pro obyvatele nejvíce vyžadovaná, mluvíme-li o získání informací. U této otázky mohli obывatelé volit více možných odpovědí. Tuto otázku vyplňovalo 70 obyvatel. Nejvíce zájmu vzbuzuje u obyvatel pěstounská péče na přechodnou dobu, kterou si vybralo 44 obyvatel (27 %). Dále je zajímaví informace o osvojení. Osvojení si vybralo 26 obyvatel (16 %) o svěření do péče jiné osoby, které si vybralo 34 obyvatel (21 %), 32 obyvatel (20 %) by se rádo zajímalo o pěstounskou péči a nejméně respondentů má zájem získat informace o poručnictví (27 obyvatel; 16 %). Zde můžeme vidět, že nejvíce byla zvolena pěstounská péče na přechodnou dobu. Můžeme se domnívat, že toto způsobila medializace pěstounské péče na přechodnou dobu, která prezentovala tuto formu náhradního rodičovství jako velmi dobře placenou. Lidé většinou tuto formu volí právě díky finančnímu zajištění.

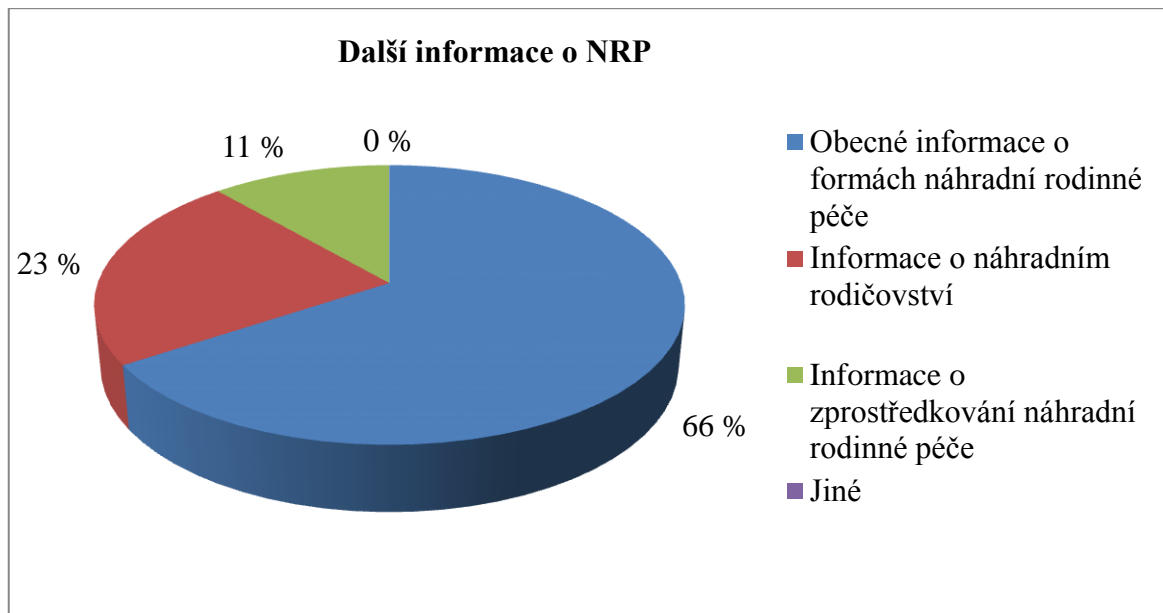
Otázka č. 21. Jakou formou byste chtěl/a získávat informace o náhradní rodinné péči? (Možno zvolit více odpovědí.)

Graf 21: Forma získávání dalších informací o NRP

V této otázce si dotazovaní obyvatelé ORP Luhačovice volili formu, kterou by rádi získali další informace. Stejně jak v předešlé otázce mohli volit více odpovědí a zodpovídalo ji 70 obyvatel, kteří v otázce č. 19 odpověděli, že mají zájem o další informace. Je důležité, aby si lidé vybrali formu, jakou chtějí být o NRP informováni a která je pro ně nejvhodnější. Pouze tak se může docílit kýženého výsledku, tedy lepší informovanosti. Lidé by nejvíce uvítali, kdy byli informováni prostřednictvím přednášek (37 obyvatel; 26 %), internetu (30 obyvatel; 21 %) a televize a rádia (28 obyvatel; 20 %). Dále by rádi získávali informace prostřednictvím novin a časopisů. Tuto formu zvolilo 18 obyvatel (12 %). O jednoho méně, tedy 17 obyvatel (12 %) by přivítalo letáky. 11 obyvatel (8 %) by rádo získalo informace od sociálních pracovníků městského úřadu. Jiný zdroj zvolil jeden obyvatel (1 %), který uvedl, že by bylo vhodné informovat o NRP prostřednictvím místního tisku, jako jsou Luhačovické noviny a Slavičinské noviny.

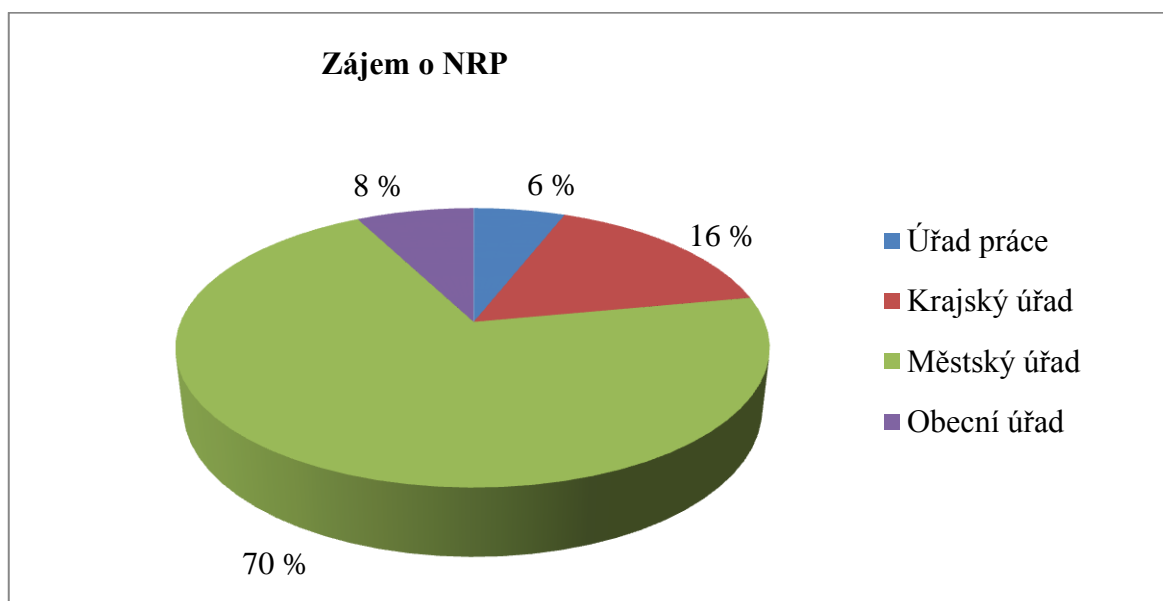
Otázka č. 22. Zajímaly by Vás:

Graf 22: Zájem o konkrétní informace o NRP

Touto otázkou si volili obyvatelé, jaké informace by rádi získali. Ze 70 obyvatel projevilo o obecné informace zájem nejvíce obyvatel a to 46 (66 %). O náhradním rodičovství by se rádo dozvědělo 16 obyvatel (23 %). Z tohoto je patrné, že část obyvatel by ráda uvažovala o náhradním rodičovství. Jak se zprostředkovává NRP zajímá 8 obyvatel (11 %). O jiné informace obyvatelé zájem nemají.

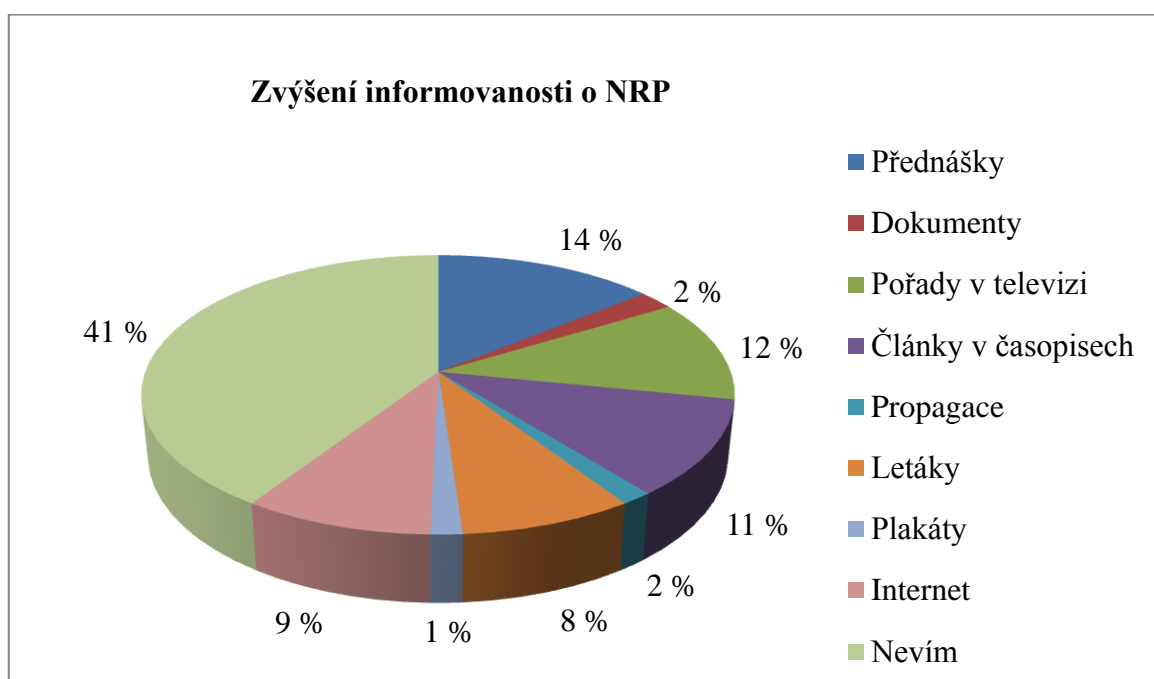
Otázka č. 23. V případě zájmu o náhradní rodinnou péči se obrátíte na:

Graf 23: Úřady zabývající se NRP

Tato otázka se opakuje, je tedy kontrolní, vzhledem k tomu, že je velmi důležité, aby lidé věděli, kam se v případě zájmu o informace obrátit. 85 obyvatel (70 %) tentokrát dobře odpovědělo, že by se obrátili na městský úřad. Na krajský úřad by se obrátilo 19 obyvatel (16 %). Na obecní úřad by šlo zjišťovat informace 9 obyvatel (8 %) a 7 obyvatel (6 %) by se uchýlilo na Úřad práce.

Otázka č. 24. Co by mohlo pomoci zvýšit informovanost o náhradní rodinné péči?

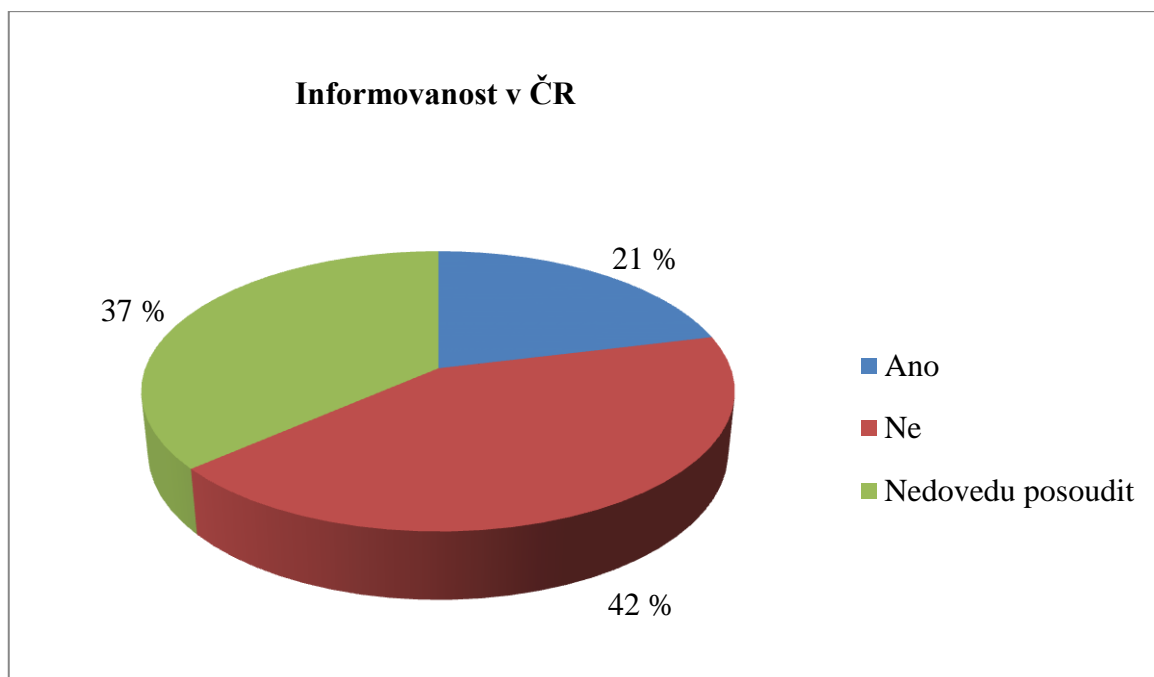

Graf 24: Zvýšení informovanosti o NRP

Tato otázka byla otevřená. Obyvatelé tedy mohli vpisovat své vlastní nápady a návrhy, které by mohly pomoci zvýšit informovanost o této problematice. Z grafu je jasně patrné, že lidé na tuto otázku nejčastěji volili odpověď nevíím nebo netuším. Toto zvolilo 55 obyvatel (41 %). Někteří respondenti naopak navrhovali více než jedno řešení současné situace a zvýšení informovanosti. Nejčastěji po „nevím“ se objevovala odpověď přednášky, což uvedlo 19 obyvatel (14 %). Nejčastěji respondenti uváděli přednášky, na kterých budou vystupovat odborníci, sociální pracovníci nebo náhradní rodiče, kteří již mají dítě ve své péči. 16 obyvatel (12 %) navrhuje zvýšit informovanost prostřednictvím televize. Ve třech případech bylo uvedeno zavedení reklam v televizi. Články v časopisech a novinách mohou pomoci zvýšit povědomí podle 15 obyvatel (11 %). 12 obyvatel (9 %) navrhuje informovanost prostřednictvím internetu. Lidé navrhovali vytvoření webových stránek na internetu, v jednom případě bylo navrženo zvýšit informovanost reklamami na

internetu. 11 obyvatel (8 %) navrhlo letáky jako vhodný způsob zvýšení informovanosti. 3 obyvatelé (2 %) se přiklání k dokumentům, které se budou zabývat náhradním rodičovstvím. V těchto dokumentech by se měli objevovat lidé, kteří s náhradní výchovou mají zkušenosti a také děti, které se z ústavních zařízení dostaly do nových rodin. 2 obyvatelé by zvýšili informovanost větší propagací a další dva respondenty napadlo zvýšit informovanost prostřednictvím plakátů. Jeden obyvatel uvedl, že plakáty by se měly uveřejňovat na viditelná místa, především na autobusové zastávky apod. Většina obyvatel (59 %) navrhla vlastní řešení zvýšení informovanosti.

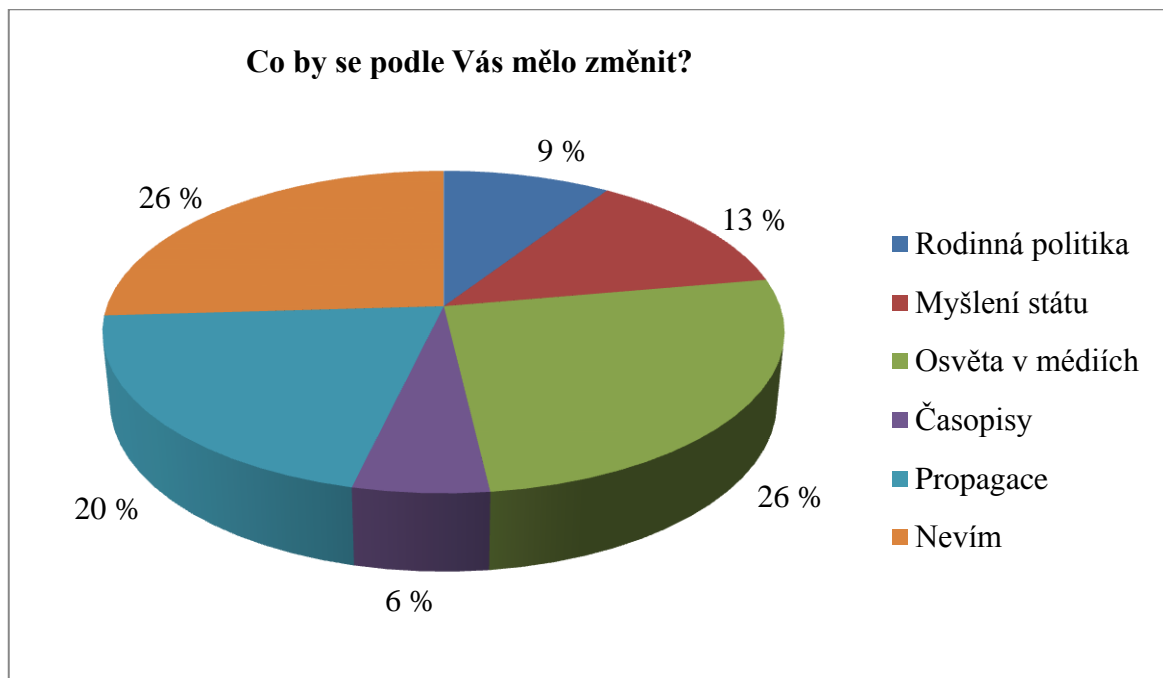
Otázka č. 25. Je podle Vás všeobecná informovanost v ČR o náhradní rodinné péči dostatečná?

Graf 25: Informovanost v České republice

V otázce bylo po obyvatelích požadováno, aby vyjádřili, jaká je míra informovanosti v celé České republice. Celkem 50 obyvatel (42 %) uvedlo, že informovanost v České republice je nedostatečná. 43 obyvatel (37 %) uvedlo, že informovanost v této republice nedovedou posoudit. Dostatečnost informovanost v ČR je pro 25 obyvatel (21 %). Z tohoto je zcela jasné, že by se informovaností o náhradní rodinné péče mělo více zabírat, vzhledem k tomu, že ve většině případů lidé o informace stojí.

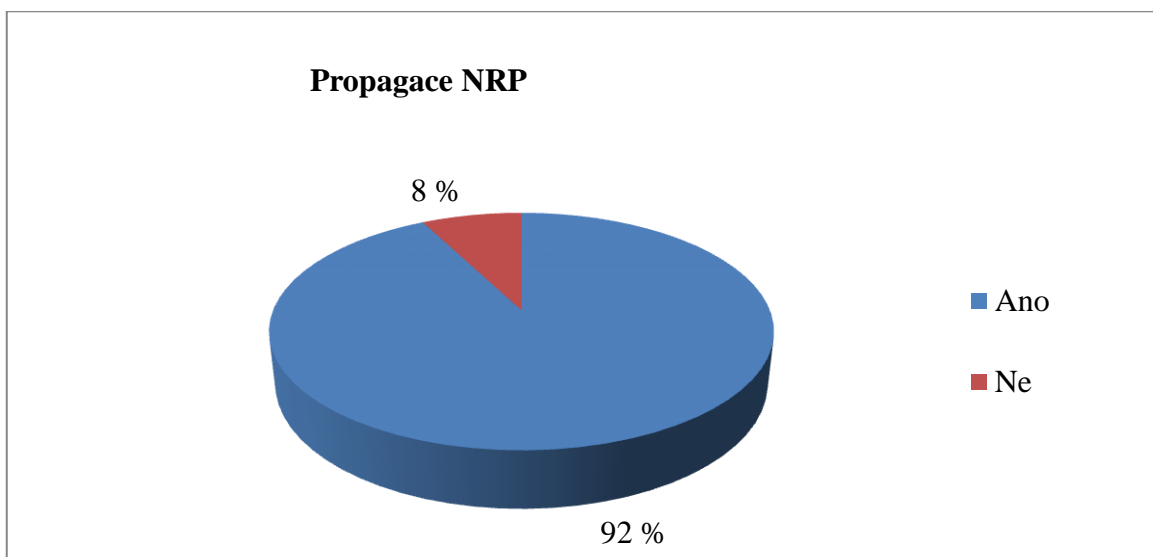
Obyvatelé ORP Luhačovice, kteří uvedli odpověď „Ne“ byli vyzváni, aby odpověděli na otevřenou otázku: Co by se podle Vás mělo změnit?

Graf 26: Návrhy na zlepšení informovanosti v České republice

Celkem 50 obyvatel uvedlo 54 názorů, proč si myslí, že je informovanost v ČR nízká a co by se mělo změnit. 5 obyvatel (9 %) uvedlo, že by se měla změnit rodinná politika, která v České republice zcela nepodporuje rodinu biologickou ani náhradní. 7 obyvatel (13 %) by zcela změnilo myšlení státu. Stát má dle nich velký podíl na informovanosti o této oblasti. Osvěta v médiích by měla v celé České republice pomoci podle 14 obyvatel (26 %). 3 obyvatele (6 %) napadlo, že problém je v nízké informovanosti v časopisech. Nízká informovanost v ČR je také díky malé nebo žádné propagaci podle 11 obyvatel (20 %). 14 obyvatel uvedlo, že neví, v čem může být problém nízké informovanosti. Překvapivé bylo, že odpovědi nebyly příliš různorodé, obyvatelé většinou zmiňovali podobné návrhy na zlepšení informovanosti.

Otázka č. 26. Mělo by se podle Vás věnovat více času propagaci náhradní rodinné péče?

Graf 27: Propagace náhradní rodinné péče

V této otázce obyvatelé zmiňovali, zda by se mělo více času věnovat propagaci NRP. Podle naprosté většiny obyvatel ORP Luhačovice (109 obyvatel, 92 %) by se mělo propagaci a informovanosti věnovat více času. Pouze 9 obyvatel (8 %) toto nepovažuje za důležité. Drtivá většina obyvatel se přiklání k názoru větší propagace, což nám pomohlo zjistit, že bychom jí měli věnovat patřičnou pozornost.

7 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Na začátku praktické části této bakalářské práce byla stanovena hlavní výzkumná otázka a otázky dílčí, na které se v této kapitole budeme zaměřovat.

Hlavní výzkumnou otázkou bylo, zda **jsou obyvatelé ORP Luhačovice informováni o náhradní rodinné péči?**

Na základě dotazníkového šetření jsme zjistili, že obyvatelé Luhačovic jsou informováni o pojmu náhradní rodinné péče dostatečně. Nejvíce správných odpovědí se týkalo náhradní rodinné péče jako péče jiných osob o děti. Třetina odpovědí týkající se náhradní rodinné péče byla tedy správně, zbylé odpovědi se týkali například péče státu o děti nebo péče o děti v dětských domovech a kojeneckých ústavech. V těchto případech se však jedná o náhradní výchovu, nikoli však o náhradní rodinnou péči.

Dle názoru většiny obyvatel ORP Luhačovice jsou velmi špatně informováni o formách náhradní rodinné péče, s výjimkou pěstounské péče. Co se týče pěstounské péče, obyvatelé se cítí spíše dobře informováni.

O formách náhradní rodinné péče jsou informováni také dostatečně, čemuž napovídá jejich znalost v otázkách týkajících se osvojení, pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu, svěřením dítěte do péče jiné osoby a poručnictví. Ve většině případů alespoň polovina obyvatel odpovídala správně na dané otázky. Porovnáme-li jejich subjektivní názor s odpověďmi, které se týkaly jejich znalostí, zjistíme, že většinou alespoň polovina obyvatel věděla na danou otázku správnou odpověď. Je důležité, aby obyvatelé věděli, kam se v případě zájmu o náhradní rodičovství obrátit. Většina obyvatel by se správně obrátila na městský úřad. Ovšem stále třetina obyvatel by se obrátila na jiné úřady. Více jak polovina obyvatel má základní informace o náhradní rodinné péči, avšak dle jejich subjektivního názoru se cítí špatně informováni a rádi by tuto situaci změnili.

Obyvatelé vnímají informovanost v celé České republice za nedostatečnou a dle jejich doporučení by se měla změnit rodinná politika státu a osvěta v médiích. Dle obyvatel by se měla zvýšit také propagace náhradní rodinné péče jako takové, s čímž se v otázce č. 26 ztotožnila drtivá většina obyvatel ORP Luhačovice, tedy 92 %.

Kde obyvatelé získávají informace o náhradních formách péče a jsou s nimi spokojeni?

Nejčastějším zdrojem dosavadních informací byla televize a rádio a to u 31 % obyvatel. Dále 22 % obyvatel získala informace na internetu. Poté obyvatelé získali informace o dané problematice především od příbuzných (16 %), z novin a časopisů získalo informace 15 % a od sociálních pracovníků městského úřadu 6 % obyvatel. Nejméně informací lidé získali z Úřadu práce a ze zaměstnání, což tvořilo celkem 2 % obyvatel. Existuje pouze nepatrná část obyvatel (8 %), ke kterým se nedostávají žádné informace. U poloviny obyvatel, tedy 51 %, se objevila odpověď, že o NRP pouze zaslechli, avšak čtvrtina (24 %) uvedla, že chce mít přehled a proto se o dané informace zajímala cíleně.

S dosavadní informovaností bylo spokojena pouze 36 % obyvatel a více jak třetina (37 %) obyvatel byla nespokojena. Zbylí obyvatelé nedokázali posoudit jejich zkušenost s informacemi. Jednalo se o 27%. Je patrné, že obyvatelé ORP Luhačovice jsou nespokojeni a více jak polovina obyvatel, tedy 59 %, by ráda získala další informace o jednotlivých formách NRP.

Znají obyvatelé ORP Luhačovice konkrétní formy náhradní rodinné péče a rozumí tomuto pojmu?

Výzkumem bylo zjištěno, že lidé mají spíše dostatečnou základní znalost náhradní rodinné péče a jejích jednotlivých forem. Otázka týkající se náhradní rodinné péče a její definice dělala respondentům problémy. Pouze třetina obyvatel (32 %) odpověděla, že se jedná o péči jiných osob. Jednalo-li se o pěstounskou péči, necelá polovina obyvatel (44 %) odpověděla, že rozhoduje o pěstounské péči soud. Z toho vyplývá, že více jak polovina obyvatel, tedy 56 %, odpověděla nesprávně. Lidé si byli více jistí v otázce o pěstounské péči na přechodnou dobu, kde 54 % obyvatel vědělo, že dítě smí být umístěno u pěstounů na přechodnou dobu maximálně jeden rok. Polovina obyvatel (56 %) si nebyla zcela jistá, zda osvojitelé musí projít vzděláváním, které je připraví na budoucí náhradní rodičovství. Velkou znalost prokázali obyvatelé u otázky týkající se poručníků, kdy většina odpověděla správně, tedy 65 % obyvatel. Toto souhlasí s otázkou č. 6, kdy se lidé cítili lépe informováni o poručnictví než například o osvojení. Také u otázky zaměřující se na svěření

dítěte do péče jiné osoby prokázali obyvatelé znalost, kdy 71 % obyvatel správně odpovědělo, že dítě může být svěřeno i příbuzným.

Chtějí se obyvatelé ORP Luhačovice dozvědět více informací o náhradní rodinné péči?

Pomocí dotazníkového šetření jsme zjistili, že obyvatelé Luhačovic mají zájem dozvědět se více informací o formách NRP. Více jak polovina obyvatel, tedy 59 %, by ráda získala informace o NRP. Obyvatelé ORP by rádi získali informace především o pěstounské péči na přechodnou dobu a to v 27 %. Dále je zájem dozvědět se informace o svěřeni dítěte do péče jiné osoby. Mají zájem také získat informace o pěstounské péči, což je vzhledem k jejich subjektivnímu názoru, že se o ní cítí spíše velmi dobře informováni, překvapivé. O osvojení a poručníctví mají obyvatelé nejmenší zájem. Dále by se většina, tedy 66 % obyvatel, chtěla dozvědět obecné informace o typech náhradní rodinné péče. Obyvatelé projevovali menší zájem o informace o náhradním rodičovství a o zprostředkování náhradní rodinné péče, kdy tyto odpovědi volili celkem v 34 %.

Jakým způsobem chtějí obyvatelé ORP Luhačovic získávat další informace?

Obyvatelé chtějí být informováni především prostřednictvím přednášek, internetu, televize a rádia. Přednášky si zvolila čtvrtina (26 %) obyvatel. Informováno prostřednictvím internetu a webových stránek chce být necelá čtvrtina obyvatel, jedná se o 21 % obyvatel. Televizi a rádio preferuje 20 % obyvatel. Tyto formy volili respondenti také v otázce č. 24, která se zaměřovala na zlepšení informovanosti. Nejčastějšími nápady jak zlepšit informovanost byly právě přednášky, dále ovšem pořady v televizi či články v časopisech a pouze v 9 % volili obyvatelé internet a webové stránky. Letáky a plakáty volilo také celkem 9 % obyvatel.

Jaké je mínění obyvatel obce s rozšířenou působností Luhačovice na náhradní rodinné péči?

Obyvatelé ORP Luhačovice pocítují, že náhradní rodičovství je velmi důležité. Pouze necelá čtvrtina obyvatel (21 %) nedovedla svůj náhled na tuto problematiku posoudit. Zanedbatelné množství (2 %) dotazovaných se staví k náhradní rodinné péči záporně. Lidé tedy nahlíží na NRP v 77 % pozitivně a také souhlasí se zachováním stávajícího nastavení náhradní rodinné péče a to u více jak poloviny dotazovaných, tedy 57 % obyvatel. Ovšem je zde 19 % obyvatel, kteří pocítují, že by měla NRP projít změnou. Zde vystává velmi důležitá otázka a tou je, co lidé navrhuji, aby změnilo. S tím částečně souvisí otevřená otázka č. 25, kdy respondenti uváděli, že by se měla změnit rodinná politika státu a celkový postoj státu k tomuto institutu, tedy i jeho přepracování. Většina obyvatel také souhlasí s potřebností náhradní rodinné péče a to v 79 %.

7.1 Doporučení pro praxi

Nestandardizovaným dotazníkem bylo zjištěno, že informovanost obyvatel Luhačovic o náhradní rodinné péči je dostačující. Obyvatelé Luhačovic mají základní znalosti o formách náhradní rodinné péče, vědí, co tento pojem znamená. Bylo však rovněž zjištěno, že většina obyvatel by byla ráda informována a také pocítuje potřebu větší propagace náhradní rodinné péče. Vzhledem k vysokým počtům umístěných dětí v ústavních zařízeních je náhradní rodinná péče vhodným způsobem, jak dětem umožnit prožít dětství v nové náhradní rodině.

Obyvatelé chtějí být informováni o náhradní rodinné péči přednáškami, přes internet a také skrze televizi a rádio. Pro zvýšení informovanosti by bylo vhodné konat každým rokem nejméně dvě přednášky týkající se jednotlivých forem náhradní rodinné péče. Na těchto přednáškách by se dále lidé dozvěděli, jak se stát náhradními rodiči a co všechno náhradní rodičovství obnáší. Přednášky by měly být prezentovány odborníky, například ze středisek a institucí zabývajících se náhradní rodinnou péčí, dále sociálními pracovníky v agendě náhradní rodinné péče, dále by měli přednášet i lidé, kteří se již náhradními rodiči stali a mohou tak přednášet své zkušenosti a poznatky. Příhodné by bylo, aby se na přednáškách také účastnili pracovníci z ústavních zařízení.

Jako druhý nejčastější způsob, jak chtějí být lidé informováni, byl zvolen internet. Pro zvýšení informovanosti by bylo vhodné vytvořit stránky, které by komplexně poskytovaly

informace o dané problematice. Na těchto stránkách by byly vytvořeny odkazy na pracovníky, kteří by mohli pomoci zodpovědět případné dotazy. Na stránky by přispívali svými zkušenostmi i náhradní rodiče, kteří již mají dítě do své péče svěřeno a prošli si přípravou.

Televize a rádio bylo voleno jako třetí způsob rozšíření informovanosti. V televizi a rádiu by mohly být vytvořeny spoty a krátké reklamy, které by zvaly zájemce o informace na vytvořené webové stránky. V reklamách by byla prezentována skutečnost. Máme tím na mysli, že by zde bylo prezentováno, pro které děti jsou náhradní rodiče hledáni. Ve velkém množství případů to bývají především děti jiného etnika, děti se zdravotním postižením, děti týrané a zneužívané a také sourozenecké skupiny. Dále by na místním televizním vysílání byly prezentovány nové informace, novely a změny týkající se NRP.

Za vhodné také považujeme informovat obyvatele pomocí Luhačovických a Slavičínských novin. Zde by mohly být prezentovány životy dětí, které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině. Děti by zde popisovaly svůj život. Také by zde byly příspěvky lidí, kteří se již náhradními rodiči stali. Ti by zde popisovali, jak probíhalo zprostředkování, čím vším si museli projít a jak vnímají náhradní rodičovství.

Pomocí letáků by mohlo být zmiňovány velké počty dětí v ústavních zařízeních a vyzývaly by obyvatele k uvědomění si vážnosti náhradního rodičovství. Stejně jako v případě reklam, i v případě letáků by byla prezentována skutečnost.

Vhodné by bylo oslovit těmito způsoby především páry či jedince, kteří chtějí naplnit svou rodičovskou potřebu či chtějí dětem bez vhodného domova pomoci. Tyto páry a jedinci by měli být ve věku od 30 do 40 let, kdy mají srovnané své životní cíle a při péči o dítě by mezi nimi byl vhodný věkový rozdíl, který legislativa požaduje, tedy 16 let.

Důležité je však zaměřit svou pozornost také na starší občany, kteří se kdykoli mohou stát náhradními rodiči svých vnoučat, ať už z důvodu špatné péče nebo úmrtí jejich dětí. Je vhodné, aby i tito lidé byli informováni o formách náhradní péče a věděli, kam se v případě potřeby obrátit, kdo jim bude moci poskytnout pomoc a poradenství.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce popisuje pomocí teoretické části náhradní rodinnou péči. Na základě její praktické části přibližuje informovanost a znalost obyvatel Luhačovic. Informovanost o náhradní rodinné péči je spíše dostatečná, obyvatelé však vnímají potřebu dozvědět se o ní více, což považujeme za velmi důležité zjištění.

Cílem teoretické části bylo pomocí odborné literatury popsat základní pojmy, kterými jsou rodina, rodičovství, funkce a pásma funkčnosti rodiny. Dále práce měla přiblížit čtenářům jednotlivé formy náhradní rodinné péče v České republice, tzn. osvojení, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu, poručenství a svěřením dítěte do péče jiné osoby. V neposlední řadě měla práce přiblížit vztahy mezi dětmi a náhradními rodiči, které vznikají a také shrnout zprostředkování náhradní rodinné péče.

Praktická část zjišťovala informovanost a znalosti obyvatel Luhačovic, jakožto obce s rozšířenou působností, o náhradní rodinné péči, zda lidé chtějí být informováni, jakým způsobem a jaké informace je zajímají. Dotazník vyplnilo 118 respondentů starších dvaceti let, kteří vyjádřili touhu dozvědět se více informací o této problematice. Lidé vnímají náhradní rodinnou péči jako potřebnou pro děti, které nemají štěstí vyrůstat ve své vlastní biologické rodině. Na závěr praktické části této bakalářské práce je shrnutí výsledků výzkumu a doporučení pro praxi, které může pomoci zlepšit informovanost, která je možná dostatečná, ale vnímáme, že je potřeba, aby se o ní stále mluvilo a vědělo se o ní. Z této praktické části vyplývá, že lidé jsou méně informováni, proto je vhodné a příhodné, aby bylo využito doporučení pro praxi, které by mohlo pomoci tento stav změnit.

Výzkumných cílů bylo dosaženo anonymní nestandardizovaným dotazníkem.

Tato bakalářská práce může být užitečná především pro sociální pracovníky, kterým poslouží jako zpětná vazba na informovanost o náhradní rodinné péči a doporučení pro praxi a zlepšení informovanosti. Může pomoci také s formou propagace, kdy tato práce zjistila, že nejvíce informací lidé získávají z internetu a rádi by se dozvěděli informace prostřednictvím přednášek. Práce pomůže ucelit si čtenářům pohled na rodinu a rodičovství a také to, co lidi motivuje k tomu, stát se rodiči. Získají znalosti o formách náhradní rodinné péče a také získají přehled o zprostředkování této péče.

Vzhledem k situaci, kdy v České republice je spousta dětí, které vyrůstají v ústavních zařízeních, je podstatné o této problematice vědět a uvědomovat si její váhu. Všechny děti mají právo vědět, jaké je to vyrůstat v milující rodině a bezpečném prostředí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ARCHER, Caroline. *Dítě v náhradní rodině*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 119 s. ISBN 80-7178-578-4.
2. CAIRNS, Kate. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem: traumata v raném vztahu a psychická odolnost*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 179 s. ISBN 978-80-262-0370-4.
3. COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopte*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 2008, 239 s. ISBN 978-80-249-1027-7.
4. ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7662 - 7681. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=3&T=260>.
5. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1026 - 1365. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=6&T=362>.
6. DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1986, 139 s. ISBN 08-040-86.
7. GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.
8. HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
9. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
10. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
11. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
12. MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
13. MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

14. MATĚJČEK, Zdeněk a Jarmila KOLUCHOVÁ et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
15. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999, 143 s. ISBN 80-7169-897-0.
16. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 183 s. ISBN 978-80-7367-739-8.
17. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006, 311 s. ISBN 80-86429-58-x.
18. NOŽÍŘOVÁ Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012, 94 s. ISBN 978-80-8613191-7.
19. PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011, 472 s. ISBN 978-80-200-1499-3.
20. SCHOOLEROVÁ, Jayne E. *Adopce - vztah založený na slibu*. Vyd. 1. Praha: Návrat domů, 2002, 217 s. ISBN 80-7255-066-7.
21. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
22. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, 181 s. ISBN 978-80-87455-14-2.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČR	Česká republika
LF UK	Lékařská fakulta Univerzity Karlovy
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NRP	Náhradní rodinná péče
ORP	Obec s rozšířenou působností
tzv.	takzvaný
VFN	Všeobecná fakultní nemocnice

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Náhradní rodinná péče.....	42
Graf 2: Svěření do péče jiné osoby	43
Graf 3: Osvojení.....	44
Graf 4: Pěstounská péče.....	44
Graf 5: Pěstounská péče na přechodnou dobu	45
Graf 6: Poručnictví.....	46
Graf 7: Rozhodování o pěstounské péči	47
Graf 8: Délka trvání pěstounské péče na přechodnou dobu	47
Graf 9: Vzdělávání osvojitelů	48
Graf 10: Poručníci.....	49
Graf 11: Příbuzní a svěření dítěte do péče jiné osoby	49
Graf 12: Žádost o zprostředkování náhradní rodinné péče.....	50
Graf 13: Náhled na náhradní rodinnou péči.....	51
Graf 14: Změna institutu náhradní rodinné péče	52
Graf 15: Potřebnost náhradní rodinné péče	53
Graf 16: Dosavadní informace o náhradní rodinné péči.....	54
Graf 17: Dostatečnost získaných informací.....	55
Graf 18: Důvod zájmu o informace	55
Graf 19: Zájem o další informace	56
Graf 20: Zájem o získání informací o jednotlivých formách NRP.....	57
Graf 21: Forma získávání dalších informací o NRP.....	58
Graf 22: Zájem o konkrétní informace o NRP	59
Graf 23: Úřady zabývající se NRP	59
Graf 24: Zvýšení informovanosti o NRP	60
Graf 25: Informovanost v České republice.....	61
Graf 26: Náměty na zlepšení informovanosti v České republice	62
Graf 27: Propagace náhradní rodinné péče.....	63

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

Příloha PII: Lékařská zpráva žadatelů

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane,

jmenuji se Hana Peňázová a jsem studentkou 3. ročníku studijního oboru Sociální pedagogika na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Chtěla bych Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce zabývající se zjištěním informovanosti obyvatel Luhačovic, jakožto obce s rozšířenou působností, o náhradní rodinné péči. Veškeré získané údaje budou použity pouze pro účely této práce. Dotazník je anonymní a obsahuje 26 otázek. Jeho vyplnění Vám zabere maximálně 10 minut.

Předem děkuji za vyplnění dotazníku.

1. Pohlaví: Muž Žena

2. Žijete:

- V Luhačovicích a přilehlých obcích
- Ve Slavičíně a přilehlých obcích

3. Kolik je Vám let?

- 20 – 30 let
- 31 – 40 let
- 41 – 50 let
- 51 let a více

4. Rodinný stav:

- Svobodný/á
- Vdaná/ženatý
- Rozvedený/á
- Ovdovělý/á

5. Co je náhradní rodinná péče?(Možno zvolit více odpovědí.)

- Péče státu o děti bez rodičů
- Péče o děti v kojeneckých ústavech
- Péče jiných osob o děti
- Péče v ústavních zařízeních
- Péče o děti v dětských domovech
- Nevím

6. O které formě náhradní rodinné péče máte informace. (Zakroužkujte číslici.)

Jste informovaný/á:

	1 velmi dobře	2 spíše dobře	3 spíše špatně	4 velmi špatně
Svěření dítěte do péče jiné osoby	1	2	3	4
Osvojení	1	2	3	4

Pěstounská péče	1	2	3	4
Pěstounské péče na přechodnou dobu	1	2	3	4
Poručnictví	1	2	3	4

7. O pěstounské péči rozhoduje:

- Soud
 Sociální pracovník
 Rodiče dítěte
 Ministerstvo práce a sociálních věcí

8. Pěstounská péče na přechodnou dobu trvá:

- Maximálně 1 rok
 Maximálně 3 roky
 Maximálně 5 let

9. Osvojitelé:

- Musí projít vzděláváním, které je připraví na náhradní rodičovství.
 Mohou projít vzděláváním, ale není to nutné.
 Nejsou vzděláváni.

10. Poručníky smí být:

- Pouze prarodiče nebo jiní příbuzní dítěte
 Pouze cizí osoba
 Prarodiče, příbuzní, ale i jiné osoby.

11. Při svěřeni dítěte do péče jiné osoby smí být dítě svěřeno příbuzným.

- Ano
 Ne

12. Při žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče je třeba se obrátit na:

- Městský úřad - sociální odbor
 Krajský úřad
 Úřad práce
 Okresní správu sociálního zabezpečení

13. Jaký máte náhled na náhradní rodinnou péči?

- Kladný
 Záporný
 Nedovedu posoudit

14. Náhradní rodinná péče by měla být z Vašeho pohledu:

- Zrušena
- Zachována
- Přepřacována
- Nedovedu posoudit

15. Je podle Vás náhradní rodinná péče potřebná?

- Ano
- Ne
- Nedovedu posoudit

16. Odkud máte dosavadní informace o náhradní rodinné péči? (Možno zvolit více odpovědí.)

- Noviny, časopisy
- Televize, rádio
- Úřad práce
- Internet
- Od příbuzných nebo známých
- Od sociálních pracovníků městského úřadu
- Nedostávají se ke mně žádné informace o formách náhradní rodinné péče
- Jiný zdroj

*Pokud jste odpověděl/a, že se k Vám žádné informace nedostávají, prosím pokračujte **otázkou 19.***

17. Byly pro Vás tyto informace dostačující?

- Ano
- Ne
- Nedovedu posoudit

18. Z jakého důvodu jste se zajímal/a o informace o náhradní rodinné péči?

- Ze studijního důvodu
- Z pracovního důvodu
- Z osobního důvodu
- Chci mít přehled
- Pouze jsem o náhradní rodinné péči zaslechl/a

19. Máte zájem získat informace o formách náhradní rodinné péče?

- Ano
- Ne

*Pokud jste odpověděl/a, že se nemáte zájem získat informace, prosím pokračujte **otázkou 23.***

20. O které formě náhradní rodinné péče byste chtěl/a získat více informací?(Možno zvolit více odpovědí.)

- Svěření do péče jiné osoby
- Osvojení
- Pěstounské péče
- Pěstounská péče na přechodnou dobu
- Poručnictví

21. Jakou formou byste chtěl/a získávat informace o náhradní rodinné péči?(Možno zvolit více odpovědí.)

- Noviny, časopisy
- Televize, rádio
- Internet
- Přednášky
- Letáky
- Od sociálních pracovníků městského úřadu
- Jiný zdroj

22. Zajímaly by Vás:

- Obecné informace o typech náhradní rodinné péče
- Informace, jak se stát náhradním rodičem
- Informace o zprostředkování náhradní rodinné péče
- Jiné.....

23. V případě zájmu o náhradní rodinnou péči se obrátíte na:

- Úřad práce
- Krajský úřad
- Městský úřad
- Obecní úřad

24. Co by mohlo pomoci zvýšit informovanost o náhradní rodinné péči?

.....

.....

25. Je podle Vás všeobecná informovanost v ČR o náhradní rodinné péči dostatečná?

- Ano
- Ne
- Nedovedu posoudit

Pokud jste odpověděli ne, co by se mělo změnit?

.....

.....

26. Mělo by se podle Vás věnovat více času propagaci náhradní rodinné péče?

- Ano
- Ne

Děkuji Vám za čas strávený nad vyplňováním mého dotazníku.

PŘÍLOHA PII: LÉKAŘSKÉ VYŠETŘENÍ ŽADATELŮ

Lékařské vyšetření žadatele o náhradní rodinnou péči – vyplní registrující praktický lékař

Jméno a příjmení žadatele:

Datum narození:

Bydliště:

Diagnostický souhrn:

Současná terapie:

Přiložené odborné nálezy:

Datum:

razítko a podpis lékaře